

UDK 378.096::272:378.4(497.5 Zagreb)"1952/2016"

Primljeno: 8. 2. 2016.

Prihvaćeno: 18. 4. 2016.

Izvorni znanstveni rad

POLOŽAJ I DJELOVANJE KATOLIČKOGA BOGOSLOVNOG FAKULTETA U SASTAVU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU DVADESETA OBLJETNICA POTPISIVANJA UGOVORA

Matija BERLJAK

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb

matija.berljak@zg.t-com.hr

Sažetak

Prigodom dvadesete obljetnice potpisivanja *Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu* (11. ožujka 1996.) autor želi dati mali prilog boljem poznavanju duge, bogate i burne prošlosti te sadašnjosti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U ovom članku, na temelju arhivske građe te oskudne literature, predstavljen je spomenuti događaj i ono što mu je prethodilo. Držali smo potrebnim ponajprije obraditi, barem u glavnim crtama, tradiciju teološke izobrazbe i znanosti u Hrvata do osnivanja modernog Sveučilišta u Zagrebu 1874. godine, kada teološka znanost i nastava i kod nas dobivaju poseban zamah jer su se u okviru modernog Sveučilišta mogle bolje razvijati i napredovati. Bogoslovni fakultet bio je u sastavu Sveučilišta u Zagrebu od samoga njegova početka. To sretno razdoblje trajalo je do poslije Drugoga svjetskoga rata kada počinju problemi koji s komunističkim vlastima kulminiraju 1952. godine. Naime, tada je Rimokatolički bogoslovni fakultet bio »ukinut« *Rješenjem* Vlade NR Hrvatske dana 29. siječnja 1952. godine, pa je zatim Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH protumačio 13. veljače 1952. godine da je samo »izdvojen«, »isključen« iz Sveučilišta. Toj su ustanovi bila oduzeta sva prava koja je imala kao sastavnica Sveučilišta. No, nakon demokratskih promjena 1990. godine Državni sabor Republike Hrvatske proglasio je ništavnim spomenuto Rješenje te se nakon toga mogao potpisati *Ugovor* na Dan Fakulteta 11. ožujka 1996. godine, a potpisnici su bili dekan KBF-a i rektor Sveučilišta u Zagrebu, uz suglasnost Sabora RH i Hrvatske biskupske konferencije, a dobivši prije toga pristanak Svete Stolice. *Ugovorom* se uređuje položaj i djelovanje KBF-a u sastavu Sveučilišta u Zagrebu.

Ključne riječi: Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Ugovor*, dvadeseta obljetnica, ukidanje, izdavanje, proglašenje ništavnim, položaj i djelovanje.

Uvod

Katolički bogoslovni fakultet, kao i Sveučilište u Zagrebu (dalje: KBF) kojemu je uvijek pripadao, ima bogatu ali u nekim razdobljima i burnu povijest. On je nastao na temeljima već postojećih ustanova, razvijao se tijekom povijesti, u prošlosti je bio a i danas jest sastavni dio Sveučilišta u Zagrebu. Fakultet djeluje na specifičnom znanstvenom i nastavnom području te tako vrši svoje poslanje za duhovnu obnovu i preporod ne samo hrvatskog čovjeka nego i naroda. Sveučilište na taj način dobiva duhovnu vertikalnu. Prošlost i sadašnjost Fakulteta dio je prošlosti i sadašnjosti Sveučilišta, pa i više od toga. Stoga držimo potrebnim u ovom radu obraditi, barem u glavnim crtama, ono što je prethodilo postojanju i djelovanju KBF-a.

U prvom dijelu članka bit će riječ o tradiciji teološke izobrazbe i znanosti na hrvatskom području od srednjega vijeka do 1874. godine. Teologija se poučavala, poučavala, tumačila i primjenjivala i prije nego je osnovan Fakultet i ustanovljeno zagrebačko Sveučilište, ali je neosporno da takav rad dobiva važnost i veću djelotvornost s uspostavom spomenutih ustanova.

U drugom dijelu članka govorimo ukratko o Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od osnivanja modernog Sveučilišta 1874. godine do ukidanja, odnosno isključenja Fakulteta 1952. godine. Naime, Hrvatski sabor je godine 1874. proglasio *Zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, čime su utemeljena u okviru modernog hrvatskog Sveučilišta četiri fakulteta: Bogoslovni (teološki), Pravno- i državoslovni (pravni), Mudroslovni (filozofski) i Liječnički (medicinski) fakultet. Među spomenutim ustanovama Sveučilišta i Bogoslovni fakultet dao je velik doprinos, i to ne samo na području teološke izobrazbe i znanosti nego i na drugim područjima života, za boljitak ljudi i za uspješnije djelovanje ustanova u Hrvatskoj, pa i u Europi.

Zbivanja u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskoga rata, a posebno kad je KBF bio Rješenjem komunističke Vlade NR Hrvatske »ukinut« dana 29. siječnja 1952. godine, pa je zatim Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH protumačio da je samo »izdvojen«, »isključen« iz Sveučilišta (13. veljače 1952.), o čemu govorimo u trećem dijelu – rezultirala su time da su Fakultetu oduzeta sva prava koja su i dalje imale ostale sastavnice Sveučilišta u Zagrebu. Tada je nanesena velika šteta KBF-u ali i Sveučilištu, pa i puno šire, no on je ipak i dalje djelovao, uz velike poteškoće, kao crkvena ustanova.

Nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj 1990. godine Sabor RH proglasio je ništavnim Rješenje spomenute Vlade o ukidanju, isključenju Fakulteta iz sveučilišne zajednice te se prišlo sklapanju *Ugovora o položaju i djelovanju*

Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu, o čemu govorimo u četvrtom i petom dijelu članka.

Na Dan Fakulteta, 11. ožujka 1996. godine potpisan je spomenuti *Ugovor*, dakle to je bilo prije dvadeset godina, kojim je ponovno uređen položaj i djelovanje KBF-a u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Na *Ugovor* su dali suglasnost Državni sabor Republike Hrvatske i Hrvatska biskupska konferencija, a na njega je dala pristanak i Sveta Stolica. Tako je KBF ponovno postao i formalno sastavnim dijelom zagrebačkog Sveučilišta. Povijesni je to dan ne samo za razvoj Katoličkoga bogoslovnog fakulteta i svih njegovih sastavnica te hrvatskog Sveučilišta nego i za znanost, kulturu, uljudbu pa onda i za hrvatsku državu i narod.

Na kraju ukratko prikazujemo sadržaj potpisanog *Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu*.

1. Tradicija teološke izobrazbe i znanosti do 1874. godine

U ranom su srednjem vijeku, kao i u rimskoj kulturnoj sredini, sve škole bile privatna stvar građana. Država i Crkva uglavnom su kontrolirale samo odnose učitelja i učenika, odnosno njihovih roditelja. Kasnije se one zajednički brinu o intelektualnom odgoju mladeži. U Hrvatskoj se, posebno u samostanskim školama, među ostalim poučavala i teologija. Javne škole za više nauke ili sveučilišta u Europi javljaju se oko 1200. godine. U to vrijeme prilike u Hrvatskoj nisu bile povoljne za osnivanje i razvoj takovih ustanova pa su mladi ljudi bili prisiljeni odlaziti na sveučilišta u Italiju, Austriju, Češku, Mađarsku i drugdje. U tuđini su uz strana sveučilišta Hrvati podizali svoje kolegije za hrvatsku mladež, i to u Bologni (1553.), Beču (1624.), Rimu (1552.) i Loretu (1580.). Klerici, ali i laici, boravili su u njima da bi mogli na tamošnjim sveučilištima studirati filozofiju, teologiju, pravo i medicinu.¹

Teološka znanost i izobrazba sustavnije su prisutne u Hrvata već od srednjega vijeka.² Naime, tada je zagrebački biskup Stjepan II. Babonić (1227. –

¹ O tome vidi: Gian Paolo BRIZZI – Maria Luisa ACCORSI (ur.), *Annali del Collegio Ungaro-Illirico di Bologna 1553–1764*, Bologna, 1988.; Vjekoslav NORŠIĆ, Hrvatski kolegij u Beču, u: *Croatia sacra*, 1 (1931.) 1–2; Kamilo DOČKAL, *Hrvatski kolegij u Beču, 1624. – 1784. Collegium Croaticum Viennense*, Wien – Zagreb, 1996.; Andreas STEINHUBER, *Collegium Germanicum et Hungaricum. 1552–1952, 400 Jahre Kolleg*, Roma, 1952.; Andreas STEINHUBER, *Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom*, I – II, Freiburg in Br., 1906.; Stjepan SIROVEC, *Hrvati i Germanicum. U povodu 450. obljetnice Papinskog zavoda Germanicum et Hungaricum u Rimu: 1552. – 2002.*, Zagreb, 2004.

² O razvoju izobrazbe i znanosti u Hrvatskoj u srednjem vijeku, s navedenim izvorima i literaturom, vidi: Marijan BIŠKUP, *Teološke škole u Hrvatskoj prije osnutka zagrebačkog*

1247.) u Zagrebu pokrenuo filozofsko-teološke studije, a biskup blaženi Augustin Kažotić (1303. – 1322.) organizirao više školstvo u Hrvatskoj. On se smatra utemeljiteljem višeg školstva na hrvatskom prostoru budući da je utemeljio *Zagrebačku katedralnu školu*, s naglaskom na studij teologije, slobodnih umijeća i prava.

Stjepan Kراسić u knjigama i člancima dokazuje da je u Zadru već 1396. godine osnovano generalno učilište (sveučilište) po naredbi tadašnjeg učitelja dominikanskog reda fr. Rajmunda De Vineisa iz Capue,³ koje je najstarije hrvatsko učilište. Franjo Šanjek, u svojem radu pod nazivom *Generalni studij zadarskih dominikanaca (1495). Prvo sveučilište u Hrvata*, piše: »Generalni studij (sveučilište) u Zadru prva je i najstarija visokoškolska ustanova na hrvatskom etničkom i kulturnom prostoru« no, dodaje, »budući da zadarski generalni studij nije bio inkorporiran u neko već afirmirano sveučilište, poput npr. 'kolegija jakobinaca' koji je od dvadesetih godina 13. st. sastavni dio Pariškog sveučilišta, jer takvih u ono vrijeme na našem prostoru nije bilo, kandidati za magisterij ili doktorat trebali su najmanje četiri godine predavati filozofske i isto toliko teološke predmete 'pro forma et gradu magisterii' nakon čega su uz propisane ispite postizali stupanj magistra ili doktora 'artium' (filozofije) i teologije.«⁴

Biskup Juraj Drašković (1563. – 1578.), u duhu poslijetridentske obnove, utemeljuje 1578. godine u Zagrebu sjemenište s humanističkom školom i učilištem moralnog bogoslovlja. U to vrijeme mnogi uočavaju važnost visokoškolskih ustanova pa su nastojali da se i u Hrvatskoj omogući mladeži da se bavi višim naukama, pogotovo filozofijom i bogoslovljem. Velike zasluge u tome imaju pavlini, koji podižu crkve i samostane a uz njih i škole. Naime, »uz leopoldovsku gimnaziju pavlini organiziraju filozofsko-teološki studij koji bulom pape Klementa X. od 3. travnja 1671. i reskriptom cara Leopolda I. od

sveučilišta, u: *Croatia christiana periodica*, 3 (1979.) 3, 51–60; RAZNI AUTORI, *Pravni fakultet u Zagrebu 1776–1996*, I/1, *Prilozi za povijest Fakulteta*, Željko Pavić (ur.), Zagreb, 1996., passim; Franjo ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Pregled religiozne povijesti Hrvata (7.–20. st.)*, Zagreb, 1996., passim. O povijesti katedre kanonskoga prava KBF-a vidi: Matija BERLJAK, *Katedra kanonskoga prava Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, u: *Tkalčić*, (2005.) 9, 411–442; o povijesti katedre Svetoga pisma vidi: Nikola HOHNJEC, *Profesori Katedre Svetoga pisma Staroga zavjeta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*, u: *Tkalčić*, (2014.) 18, 9–36.

³ Usp. Stjepan KRASIĆ, *Generalno učilište Dominikanskog reda u Zadru ili Universitas Jaderitina 1396–1807*, Zadar, 1996.; Stjepan KRASIĆ, *Liber Almi Studii Generalis S. Dominici Iadrae 1684–1790*, Zadar, 2008. (knjiga je prevedena na engleski 2012.); Stjepan KRASIĆ, *Nastanak i razvoj školstva od antike do srednjega vijeka*, Zadar, 2012.; Stjepan KRASIĆ, *Prag i Zadar: dva europska sveučilišna središta u XIV. stoljeću*, Zadar, 2015.

⁴ Franjo ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, 328–330.

23. siječnja 1674. postaje 'studium generale' sa svim prerogativama visokoškolske ustanove⁵.

Car i kralj Leopold I. posebnom poveljom 23. rujna 1669. godine daje *Isusovačkom kolegiju*, gimnaziji (Gymnasium Capitale/Archigymnasium) na Gradecu⁶ povlastice podjele akademskih naslova i časti, ali više vlasti isusovačkog reda nisu dopustile toj novonastaloj *Akademiji* u Zagrebu (Neoacademia Zagrabienensis 1669. – 1773.) koristiti se tim povlasticama (vjerojatno zbog konkurencije s bližim austrijskim sveučilištima) pa ta ustanova neće postići sveučilišni rang. Akademija se sastojala od filozofskog i teološkog studija.

Poslije ukinuća Družbe Isusove 1773. godine,⁷ carica i kraljica Marija Terezija preuredila je svojim mandatom o uređenju školstva od 5. kolovoza 1776. godine generalni studij u *Kraljevsku akademiju znanosti* s Bogoslovnim, Pravnim i Filozofskim fakultetom.⁸

Godine 1779. školski sustav Trojednice (Hrvatska i Slavonija, Međimurje i Rijeka s Primorjem) podvrgnut je ugarskoj vlasti. Bogoslovni fakultet kao *Kraljevski teološki fakultet (Facultas regia theologica)* i predmet kanonsko pravo izdvojeni su 1784. godine iz sastava Akademije. Spomenuti Fakultet dobiva

⁵ Isto, 383. U svezi Lepoglave, Vjekoslav Klaić doslovno piše: »Bulom *Ex iniuncto nobis divinitus* podijelio je papa Klement X. 3. travnja 1671. poglavarima pavlinskog reda pravo, da svojim članovima, koji izuče nauke u nekim samostanskim višim školama, kao u Lepoglavi, dijele akademske časti, naročito doktorat filozofije i teologije. Tu je bulu potvrdio car i kralj Leopold I. reskriptom od 23. siječnja 1674. Prema tome bi još iste godine 1674. promoviran u Lepoglavi prvi doktor filozofije, a godine 1715. prvi doktor teologije«, Vjekoslav KLAJĆ, *Preteče Sveučilišta*, u: RAZNI AUTORI, *Pravni fakultet u Zagrebu 1776–1996*, I/1, 97. Također usp. Franjo E. HOŠKO, *Pavlinске srednje i visoke škole. Kultura pavlina u Hrvatskoj*, Zagreb, 1989., 301ss; Ante SEKULIĆ, *Promišljanja o pavlinima i njihovim srednjim i visokim učilištima*, u: *Kaj. Časopis za književnost umjetnost i kulturu*, 36 (2003.) 4–5, 111–126.

⁶ Gimnazija u Zagrebu je osnovana 1607. godine, a Isusovački kolegij na Gradecu 1633. godine uz veliku pomoć biskupa Franje Erghelyja i velikog prepošta Zagrebačkog kapitola Nikole Dijaneševića, koji je »veoma često razmišljao i s dubokim osjećajem u srcu odvagivao kako susjedne zemlje imaju akademije i sveučilišta u kojima se izobražava domaća i strana mladež, a kako sjajno nadarena školska mladež ove domovine, zbog nedostatka takvih škola, ostaje obavijena tamom neznanja, budući da nema prilike studirati kod kuće, a ne može opet tako lako pribaviti sebi novca koliko je potrebno za studiranje...«, Franjo ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, 384.

⁷ Isusovce je ukinuo papa Klement XIV. dana 21. srpnja 1773. godine bulom *Dominus ac Redemptor*. Zagrebački biskup Josip Galjuf, u skladu s uputama Marije Terezije, zamjenjuje nastavnike isusovce na Akademiji pretežno svjetovnim svećenicima.

⁸ Izvorni latinski tekst, prijepis i paralelni hrvatski prijevod odluke *Benignum mandatum regium de systemate studiorum (Kraljevski dobrotorni nalog o sustavu studija)* vidi u: RAZNI AUTORI, *Pravni fakultet u Zagrebu, 1976–1996*, I/1, 10–37. O Kraljevskoj akademiji znanosti u Zagrebu vidi: Jaroslav ŠIDAK, *Regia scientiarum Academia*, u: RAZNI AUTORI, *Pravni fakultet u Zagrebu, 1976–1996*, I/1, 299–328; Lelja DOBRONIĆ, *Zagrebačka akademija. Academia Zagrabienensis. Visokoškolski studij u Zagrebu 1633. – 1874.*, Zagreb, 2004., 95–137.

prostorije unutar Zagrebačkog središnjeg sjemeništa, gdje djeluje dvije godine, zatim seli u Budimpeštu, a 1790. godine zagrebački teološki fakultet nastavlja s radom u Zagrebu pod vodstvom Maksimilijana Vrhovca. Nakon burne 1848. godine Bogoslovni fakultet prestaje djelovati (ili bolje nastavlja rad u okviru liceja) sve do 1869. godine, odnosno 1874. godine kada ulazi u sastav modernog Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1850. pravni fakultet postaje *Kraljevska pravoslovna akademija (Regia academia iuris)* te nastavlja, zajedno s Bogoslovnim fakultetom, tradiciju visokog školstva u Zagrebu. Filozofski fakultet je degradiran i uključen u zagrebačku gimnaziju.⁹

2. Katolički bogoslovni fakultet od osnivanja modernog Sveučilišta u Zagrebu 1874. do 1952. godine

Hrvatski sabor je na inicijativu Josipa Jurja Strossmayera, 11. ožujka 1869. godine izglasao zakonski članak »ob utemeljenju sveučilišta u glavnom gradu Zagrebu«, kojim se »Vladi zemaljskoj nalaže, da učini shodne korake, da se nadbiskupski licej zagrebački preustroji u fakultet teologijski«, koji (5. travnja 1874.) »ima otvoriti potpuni (četverogodišnji) bogoslovni fakultet«.¹⁰

»Prilozima cijeloga naroda hrvatskoga« u Zagrebu je 1874. godine otvoreno moderno Hrvatsko sveučilište. Hrvatski sabor je 13. siječnja 1874. godine proglasio *Zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu* od 5. siječnja 1874. godine, i tako su utemeljena, u okviru *modernog hrvatskog Sveučilišta*, četiri fakulteta: Bogoslovni (teološki), Pravno- i državoslovni (pravni), Mudroslovni (filozofski) i Liječnički (medicinski) fakultet. Sveučilište je 19. listopada 1874. godine otvorio ban Ivan Mažuranić, a za prvog rektora izabran je svećenik i profesor povijesti i kanonskoga prava Matija Mesić. Prva dva spomenuta fakulteta već su bila praktički uređena kao četverogodišnji studij, Mudroslovni fakultet je počeo rad upisom studenata prvog godišta, dok je otvaranje Liječničkog fakulteta ostavljeno za kasnije čim se osiguraju sredstva za njegovo djelovanje.¹¹

⁹ Usp. Postajanje sveučilišta od g. 1861 do 1874, u: *Spomenica na svečano otvaranje Kralj. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, Prvoga Hrvatskoga, dana 19. listopada 1874.*, Zagreb, 1875., 5–76 (dalje: *Spomenica 1875.*); Antun IVANDIJA, Bogoslovni fakultet u Zagrebu, u: *Spomenica u povodu proslave 300 godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, II*, Zagreb, 1969., 139–142. O Kraljevskoj pravoslovnoj akademiji vidi: Lelja DOBRONIĆ, *Zagrebačka akademija*, 137–141.

¹⁰ *Spomenica 1875.*, 31–35.

¹¹ *Isto*, 78s, 114ss.

U vremenu osnutka obnovljenog Sveučilišta 1874. godine na Bogoslovnom fakultetu bilo je osam osnovnih znanstveno-nastavnih jedinica, katedri, za koje se brinuo prvi profesorski zbor KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, a kojeg su članovi bili: dr. Franjo Iveković (»profesura biblijskih nauka staroga zavjeta i jezika hebrejskoga«), dr. Juraj Posilović (»stolica biblijskih nauka novoga zavjeta«), dr. Antun Kržan (»za posebni dio dogmatike«), dr. Feliks Suk (»stolica moralnoga bogoslovlja«), dr. Josip Rieger (»za katedru crkvene povijesti«), dr. Josip Stadler (»za profesorsku stolicu općega dijela dogmatike«), dr. Martin Štiglic (»za stolicu pastoralnog bogoslovlja, pedagogike i katehetike«) i profesor kanonskoga prava dr. Janko Koharić (»za struku crkvenoga prava«).¹²

U skladu s apostolskom konstitucijom *Deus scientiarum Dominus*¹³ provedena je 1935. godine značajna reorganizacija nastavnog plana Bogoslovnog fakulteta. Nakon objavljivanja te konstitucije u svijetu se opazila spasonosna obnova visokih crkvenih studija. Konstitucija je bila oduševljeno prihvaćena, i to ne samo od katoličkog svijeta već i od laičkih (svjetovnih) sveučilišta (fakulteta) jer je sabrala i organski povezala najbolje elemente različitih vrsta tadašnjih sveučilišta i fakulteta dajući temeljitost i potpunost općoj formaciji povezanoj sa sve nužnijom specijalizacijom. Novi *Ratio studiorum* potvrdila je Kongregacija za sjemeništa i sveučilišta, čime je spomenuti Fakultet izjednačila s crkvenim sveučilišnim ustanovama u svijetu koje priznaje Sveta Stolica.

Sveučilište u Zagrebu u svemu je izjednačeno sa sveučilištima u drugim zemljama. Na taj način znanost i nastava dobiva i u Hrvatskoj posebni zamah jer su se u okviru modernog Sveučilišta mogle bolje razvijati i napredovati. Bogoslovni fakultet je u sastavu Sveučilišta od samoga njegova početka. On u

¹² Usp. *Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, izdao Akademski senat Kr. sveučilišta, Zagreb, 1900., 32–35; Fran BARAC, Teološki fakultet, u: *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu, 1874. – 1924. Spomenica akademickoga senata*, Zagreb, 1925., 79–95; Antun IVANDIJA, Bogoslovni fakultet u Zagrebu, u: *Spomenica u povodu proslave 300 godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, II, 139–142; RAZNI AUTORI, Povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Spomenica za tristogodišnjicu proglašenja zagrebačke isusovačke škole akademijom g. 1669. i stogodišnjicu obnove Zagrebačkog sveučilišta g. 1874. (u ime Fakultetskog vijeća Kat. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu uredio Antun Ivandija), u: *Bogoslovska smotra*, 39 (1969.) 4, 321ss; *Bogoslovska smotra*, 40 (1970.) 2–3, 157ss; Dalibor ČEPULO, Pravni fakultet u Zagrebu od 1776. do 1918. godine u: *Pravni fakultet u Zagrebu / Faculty of Law University of Zagreb*, Zagreb, 2001., 15–108; Matija BERLJAK, Katedra kanonskoga prava Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 419.

¹³ Papa PIO XI. objavio je dana 24. svibnja 1931. godine apostolsku konstituciju *Deus scientiarum Dominus*. Tekst konstitucije nalazi se u: *Acta Apostolicae Sedis*, 23 (1931.) 241–262 (dalje: AAS). O tom važnom dokumentu vidi: Matija BERLJAK, *Sapientia Christiana – novo uređenje studija na crkvenim sveučilištima i fakultetima*, u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979.) 4, 401–404.

slobodi i ravnopravnosti s ostalim fakultetima djeluje do 1945. godine, kada na vlast dolaze komunisti s kojima počinju problemi za Crkvu i njezine ustanove, među kojima posebno za KBF.

3. Ukidanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta 1952. godine

Poslijeratna zbivanja, a posebno kada je Rimokatolički bogoslovni fakultet rješenjem Vlade NR Hrvatske bio ukinut, odnosno isključen iz Sveučilišta početkom 1952. godine, imala su za njega teške posljedice. Spomenutoj ustanovi oduzeta su sva prava koja imaju ostale sastavnice Sveučilišta. Fakultet je *de facto*, ali ne i *de iure*, prestao biti sastavnim dijelom Sveučilišta u Zagrebu. KBF se spominjao u kontekstu nazadnog, nesuvremenog, čak se smatrao i protudržavnim, a njegove diplome, imenovanja profesora i sl. od 1952. godine vrijede samo *pro foro ecclesiastico*.

Prvu izravnu vijest o ugroženom položaju, zapravo »izdvajanju« KBF-a iz Sveučilišta priopćio je vijećnicima tadašnji dekan dr. Vilim Keilbach, koji zbog toga na brzinu saziva izvanrednu sjednicu Vijeća Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ona je održana 28. siječnja 1952. godine poslijepodne u profesorskoj zbornici, jer je dekan želio što prije upoznati vijećnike s teškom situacijom u kojoj se iznenada našao Fakultet. Dekan izvješćuje da je prije dva dana (26. siječnja) telefonski javljeno tajništvu Dekanata da je kod Narodne banke zatvoren »akreditiv fakulteta«. To je naredio »pomoćnik ministra financija«, a o »razlozima te mjere« nije se moglo ništa doznati. Na dan održavanja izvanredne sjednice dekan je bio hitno pozvan da dođe između 10 i 11 sati u kabinet ministra dr. Miloša Žanka, koji mu je priopćio da je na sastanku trebao biti i rektor Sveučilišta dr. Bošnjaković, koji nije mogao biti, »navodno«, obaviješten »jer su mnogi telefoni zbog velikog snijega oštećeni«. Ministar je ukratko rekao »da država nije više interesirana na bogoslovskom fakultetu da se bogoslovski fakultet prema zaključku Vlade izdvaja iz sklopa Sveučilišta«. Dr. Žanko je dodao da Fakultet »može nastaviti rad kao crkvena ustanova, ali da država počevši od ljetnog semestra neće imati nikakvih obveza prema fakultetu«. Zaposlenici će dobiti plaću još samo za mjesec veljaču a što se tiče penzije i otkaza s otpremninom »država će ispuniti sve obveze«. Zaključio je da se »radi o provođenju Ustava do kraja«. Dekan je na to rekao da je došao »potpuno nepripravljeno na takvo priopćenje« i da je to »pravi smrtni udarac«. Pitao je ministra je li to »zaključak Hrvatske vlade«; on je odgovorio »ne«, nego da se radi »o stavu savezne Vlade«, dodavši da se sve to odnosi i »na pravoslavni fakultet u Beogradu i

na katolički fakultet u Ljubljani«. Na kraju je dr. Keilbach pitao dr. Žanka je li »o svemu obaviješten ministar dr. Ritig«, na što je on odgovorio: »Jest, on je s tim upoznat.« Dekan je vijećnicima naglasio da njegovo »usmeno saopćenje ima čisto informativni karakter«, a da treba pričekati pismeno priopćenje koje bi trebalo stići »u roku od dva-tri dana«. ¹⁴

Već sutradan, 29. siječnja 1952. godine, izdano je *Rješenje* (br. 1268 K broju 134/52) o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U *Rješenju* se poziva na čl. 80 Ustava Narodne Republike Hrvatske i na prijedlog ministra predsjednika Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu Vlade Narodne Republike Hrvatske određuje se da se: »Ukida se Rkt. bogoslovski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Bliže odredbe o sprovođenju ovog rješenja donijet će ministar-predsjednik Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu. Ovo rješenje stupa na snagu odmah.« *Rješenje* su potpisali: predsjednik Vlade Narodne Republike Hrvatske dr. Bakarić, s. r.; ministar predsjednik savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu NR Hrvatske dr. M. Žanko, s. r. i šef kancelarije – potpis je nečitljiv, a na kraj je stavljen državni pečat.

Nakon primljenog *Rješenja* odmah 1. veljače sazvana je u 19 sati druga izvanredna sjednica Fakulteta. ¹⁵ Na sjednici dekan priopćuje da je primio službeni dopis Odbora za visoko školstvo i naučne ustanove Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu od 31. siječnja 1952. godine (br. 1995/52), kojim se dostavlja ovjerovljeni prijepis rješenja Vlade NRH o ukidanju Fakulteta (br. 1268/52 od 29. siječnja 1952.). Zatim dr. Keilbach priopćuje da su za profesore i nastavnike stigli ovjerovljeni prijepisi odluka »kojima se otkazuje služba danom 1. veljače 1952. uz otkazni rok od mjesec dana s time, da razrješenje od dužnosti treba da uslijedi 1. veljače 1952. godine i da toga dana prestaje služba svima, pa i samom dekanu«. Dekan ponavlja da mu je 28. siječnja ministar Žanko rekao da »država nije više interesirana« za Fakultet i da više ne će »imati nikakvih obveza« prema Fakultetu te da Bogoslovni fakultet »može nastaviti radom kao 'crkveni fakultet' ili drukčije, ali da to vladu više ne interesira«. Zatim je dodao da će osoblje »još dobiti plaću prvog veljače«, a da će »tehničke pojedinosti glede svršavanja poslova biti priopćene fakultetu zajedno s rješenjem o 'izdvajanju bogoslovnog fakulteta iz sklopa sveučilišta'«. Oni koji imaju uvjeta za

¹⁴ Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Zapisnik I. izvanredne sjednice Vijeća Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* održane 28. I. 1952. u 16:30 sati u profesorskoj zbornici, 1–2 (dalje: AKBFSZ). Na sjednici su bili prisutni svi: dekan i predsjedatelj dr. Vilim Keilbach, prodekan dr. Đuro Gračanin, dr. Stjepan Bakšić, dr. Dragutin Kniewald, dr. Aleksandar Gahs, dr. Andrija Živković, dr. Janko Oberški, dr. Juraj Pavić, dr. Maksimilijan Lah, dr. Gabro Cvitanović i bilježnik dr. Ivan Škrebilin.

¹⁵ Vidi: AKBFSZ, *Sazivo II. izvanredne sjednice Vijeća*, br. 131/1952. od 1. II. 1952. godine.

mirovinu bit će umirovljeni, država će prema svim službenicima »ispuniti sve obveze na temelju zakonskih propisa«.

Na istoj sjednici Vijeća dekan Fakulteta priopćuje da je u prijedodnev-nim satima posjetio pomoćnika ministra J. Lukatelu »da s njim raspravi pitanje razrješenja od dužnosti profesora i ostalih službenika« te da ga je upozorio da studenti »ne će moći polagati ispite koje su slušali u zimskom semestru, a da i dekan ne će moći testirati semestar, ako profesori budu odmah razriješeni od dužnosti«, dodavši da mu je ministar Žanko rekao da se Fakultet »skida s državnog budžeta i da stoga više ne će biti upisa u ljetni semestar«, što upu-ćuje na zaključak da će »zimski semestar normalno završiti svoj rad«. Nakon toga je pomoćnik ministra otišao u drugu sobu. Vrativši se rekao je dekanu da »bogoslovni fakultet može u veljači svršavati sve svoje poslove i ispite, da su otkazi uslijedili tom brzinom samo zato, da bi prvog veljače mogli biti uručeni otkazi svim službenicima«. Dekan je pozvan da u »tijeku idućih dana podnese svoje konkretne prijedloge o uređenju čitave stvari«.

Nakon izvješća i diskusije Vijeće Fakulteta jednoglasno zaključuje da se:

- Rješenje vrati Odboru za visoke škole jer se ne vidi tko je zapravo donio to rješenje: predsjednik Vlade ili Vlada NRH?
- Odboru za visoke škole vrati i »sva rješenja o otkazu« jer se »u većini tih rješenja nalaze precrtavanja riječi dvostrukom tintom, a da se iz rješenja ne vidi, tko je učinio te ispravke i po čijem ovlaštenju.

Zbog formalnih nedostataka fakultetsko Vijeće zaključuje »da ne može primiti dostavu tih rješenja o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta i o otkazima službe u tom obliku«. Dodaje se:

- da se Odboru za visoko školstvo podnese »predstavka, da se rješe-nje o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta broj 1268/52 stavi izvan snage s ovih razloga«. U rješenju se poziva na čl. 80 Ustava NRH, a on ne daje »ovlašćenje Vladi, da bi ona po tom propisu mogla ukinuti« Fakultet; on, kao sastavni dio Sveučilišta, bio je »utemeljen zakonskim člankom Hrvatskoga sabora od 8. IV. 1869. o utemeljenju Sveučilišta u Zagrebu« zatim, bilo je »posebnim zakonskim člankom Hrvatskoga sabora od 5. I. 1874. o ustrojstvu Sveučilišta u Zagrebu privedeno u život Sveučilišta u Zagrebu, a kao njegov sastavni dio ustrojen i bogo-slovni fakultet u Zagrebu«. Dodaje se da je »u vjekovnoj borbi hrvat-skog naroda za svoje Sveučilište« baš Bogoslovni fakultet bio »prvo-borac«, a uz to »spada među najstarije visoko znanstvene ustanove u cijelom hrvatskom narodu«. Jednoglasno vijećnici zaključuju da se Fakultet može ukinuti »samo nadležnim zakonodavnim aktom, kao

što je bio i utemeljen, a zakonom i ustrojen«. Vladina ovlast za ukidanje Fakulteta »ne može se izvoditi ni iz činjenice, što u FNRJ i NRH još nema sveučilišnog zakona«.

- zbog navedenih razloga »fakultetsko vijeće jednoglasno moli i predlaže, da se rješenje u ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu stavi izvan snage«. Jednoglasni zaključci Fakultetskog vijeća povjeravaju se dekanu da ih provede te neka se o njima obavijeste: Rektorat Sveučilišta, predsjednik Vlade NRH, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu, Komisija za vjerske poslove i Prezidium Sabora NRH.¹⁶

Dr. Keilbach, ubrzo nakon toga, saziva treću izvanrednu sjednicu Vijeća da bi što prije izvijestio vijećnike o dopisima koje je primio, a odnose se na Fakultet.¹⁷

Na toj sjednici, održanoj 5. ožujka, dekan izvješćuje da je primio dopis naslovljen na Rimokatolički bogoslovni fakultet u Zagrebu iz Kabineta Maršala Jugoslavije u svezi prosvjeda Bogoslovnog fakulteta. U njemu piše: »U svezi Vaše predstavke br. 131 od 1. II. 1952. g. kojom ste se obratili drugu Maršalu – u predmetu ukidanja fakulteta – obaveštavamo Vas da Vas drug Maršal ne može primiti«, potpis: »Načelnik Kabineta, general-lajtnant Boško Šiljegović«.¹⁸

Zatim dekan izvješćuje u odgovoru Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu NRH, naslovljen na dekana, u kojem doslovno piše: »Povodom Vaše predstavke br. 35/52 od 1. veljače 1952. čast mi je izvijestiti Vas da u provodjenju ustavnog načela odvajanja Crkve od Države /čl. 26. Ustava NRH/ ostaje na snazi Rješenje Vlade NR Hrvatske o ukidanju Rkt. Bogoslovske fakulteta br. 1268/52 od 29. I. 1952. i provedbena Uputstva Predsjednika Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu br. 2719 od 13. II. 1952. Zagreb 25. veljače 1952.«, potpis: »Ministar-Predsjednik: Dr. Miloš Žanko«.¹⁹

Iz navedenih poruka i odredaba nije bilo jasno je li Bogoslovni fakultet doista potpuno »ukinut«, kako piše u *Rješenju* Vlade od 29. siječnja 1952. godine, ili je samo »izdvojen«, tj. »ukinut« samo kao Fakultet Sveučilišta u Zagrebu. U naknadno izdanom *Uputstvu* (13. II. 1952.) spomenutog Savjeta,

¹⁶ AKBFSZ, *Zapisnik II. izvanredne sjednice Vijeća Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* održane 1. II. 1952. u 19:00 sati u profesorskoj zbornici, 1–4.

¹⁷ Usp. AKBFSZ, *Saziv III. izvanredne sjednice Vijeća*, br. 245/1952. od 3. III. 1952. godine u 10:00 sati.

¹⁸ KABINET MARŠALA JUGOSLAVIJE, br. 568 od 21. II. 1952., Beograd, u: AKBFSZ, *Spis* br. 195/1952. od 26. II. 1952. godine.

¹⁹ NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH, br. 2397/52 od 25. II. 1952. godine, Zagreb, u: AKBFSZ, *Spis* br. 196/1952. od 26. II. 1952. godine.

dostavljenom Rektoratu Sveučilišta i Bogoslovnom fakultetu, ublažena je, promijenjena prethodna odredba o »ukinuću« Fakulteta što se vjerojatno dogodilo zbog raznih intervencija, a možda i pritisaka. Iz *Uputstva* je jasno da Fakultet može i dalje djelovati, da je samo »izdvojen«, tj. »ukinut kao fakultet Sveučilišta«. To je doslovno i rečeno: »Bogoslovni fakultet koji je citiranim rješenjem ukinut kao fakultet Sveučilišta u Zagrebu, završava svojim radom kao fakultet Sveučilišta u Zagrebu krajem ljetnog semestra školske godine 1951/52 i to 30. juna 1952. godine.« Do navedenog datuma Fakultet »djeluje na dosadašnji način po postojećim propisima«, a »razrješenje svih postojećih službenika fakulteta izvršit će se 30. juna 1952. u skladu sa zakonskim propisima i u zakonu predviđenim rokovima«, potpis: »Ministar-Predsjednik: Dr. Miloš Žanko«. ²⁰

U izvješću povjerenstva o primopredaji tajničkog i računovodstvenog poslovanja naglašeno je da se imaju urediti još neki prilozi spisa i računa i da će nastojati što prije obaviti primopredaju. ²¹

Dakle, na temelju spomenutog *Uputstva* Bogoslovni fakultet, premda je »ukinut«, ipak nastavlja djelovati u Sveučilištu do kraja lipnja 1952. godine. Tako njegovi predstavnici: dekan dr. Keilbach i prodekan dr. Gračanin, sudjeluju na sjednici Sveučilišnog senata. ²² Rektorat Sveučilišta pita za mišljenje »da li treba mijenjati sadašnje propise o sticanju doktorata« ²³, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu imenuje komisije i potkomisije »za provođenje službenika svih ustanova Odbora za visoko školstvo« među kojima su u imenovani članovi: »XII. Potkomisiju – Bogoslovski fakultet«: Keilbach dr. Đuro (krivo ime), dekan; Škreblin dr. Ivan, predavač; Štingl Dragutin, tajnik. ²⁴

Dana 31. svibnja 1952. godine održana je državna promocija na čast doktora, i to prvi put, na Rkt. bogoslovnom fakultetu, u nekadašnjem »Vijencu«, Kaptol 29. Naime, zbog spomenutih odluka predstavnika »narodnih vlast« svečanost nije se održala u zgradi Sveučilišta. Te subote u 12 sati bili su »svečano promovirani na čast doktora«: Ljudevit Šimun Gregov, Tomislav Janko Šagi (bio je na odsluženju vojnog roka) i Stjepan Kranjčić. Među ostalima bili su nazočni:

²⁰ NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH, br. 2719/52 od 13. II. 1952., Zagreb, u: AKBFSZ, *Spis* br. 147/1952. od 14. II. 1952. godine.

²¹ Usp. AKBFSZ, *Zapisnik III. izvanredne sjednice Vijeća Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* održane 5. III. 1952. godine u 10:00 sati u profesorskoj zbornici, 1–2.

²² Usp. *Izvadak iz Zapisnika sjednice Sveučilišnog senata* od 1. III. 1952. godine.

²³ REKTORAT SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Pitanje polaganja doktorata i drugo*, br. 739/1952., u: AKBFSZ, *Spis* br. 325/1952. od 13. III. 1952. godine.

²⁴ Usp. NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH, br. 5907/52 od 11. IV. 1952. godine, Zagreb, u: AKBFSZ, *Spis* br. 417/1952. od 30. IV. 1952. godine.

preuzv. Stjepan Bäuerlein, nasl. biskup (Đakovo), dr. ing. Franjo Bošnjaković, redoviti profesor Tehničkog fakulteta i rektor Sveučilišta, preuzv. dr. Franjo Salis Seewis, ordinarij s. i. (Zagreb – nadbiskup Alojzije Stepinac je bio, nakon zatvora u Lepoglavi, u kućnom pritvoru u Krašiću), preuzv. dr. Josip Ujčić, nadbiskup beogradski i apostolski administrator Banata, preuzv. dr. Josip Lach, pomoćni biskup zagrebački«. Promocija je obavljena u smislu čl. 18 Pravilnika o stjecanju stupnja doktora teologije i polaganja doktorskog ispita na Rkt. bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 3. studenoga 1951. godine.²⁵

Zanimljive su bilješke o »ukinuću Fakulteta« koje je načinio svećenik, veoma utjecajan, u ono vrijeme ministar bez resora u Vladi NRH (od 1946. do umirovljenja 1954.), dr. Svetozar Rittig /Ritig/ (1873. – 1961.).²⁶

Dr. Rittig pod naslovom »1952. Ukinuće Fakulteta. Koncem siječnja i početkom veljače 1952.« ponajprije govori o sebi i svojem poslanju: »Stvarno shvaćam svoj prilaz u NO Borbu kao vršenje svoje dušobrižničke službe, jer sam uvjerenja, da je borba protiv Hitlera, Mussolinija i tako zv. Poglavnika našega i naših naroda bila opravdana, da spase svoj narodni bitak, kako je bila braće Makabejaca i naših starih hrvatskih banova i biskupa protiv Osmanlija u 15.–17. stoljeću. Odazvao sam se pozivu partizana iako su većina čvrsti Komuniste, jer sam boravak među njima smatrao dušobrižničkom službom.«²⁷ Zatim govori o prevrtljivosti, o »ilojalnosti« partizana, komunista nakon što su učvrstili vlast, o njihovu odnosu prema njemu i hrvatskom velikanu msgr. Boži Milanoviću (1890. – 1980.), a i prema danim obećanjima: »Svega vremena su bili lojalni prema meni i nisam se imao nikada razloga potužiti se na neku ilojalnost. Prvi put sam osjetio grubu ilojalnost, kada sam 28. I. 1952, pošao sa Božom Milanovićem Ministru Predstojniku Savjeta dru Žanku, da se razgovaramo s njime o predaji pismenog dekreta o pravu javnosti pazinske gimnazije, koju nam je predsjednik Bakarić bio zajamčio biskupu Akšamoviću i meni izdatu s naslova, da je ta stvar bila urađena od autonomne Istarske Narodne oblasti od druga generala Vece Holjevca; kada to zatražismo Ministar nam Žanko kao grom iz vedra neba saopći, da se situacija iz temelja izmijenila, još je savezna vlada posljednjih dana odlučila provesti do krajnjih Konsekvencija rastavu

²⁵ Usp. AKBFSZ, *Spisi* br. 470/1952. od 27. V. 1952.; 473/1952. od 27. V. 1952.; 26. VI. 1952. godine.

²⁶ Bilješke Svetozara RITTIGA (RITIG), pod naslovom: »1952. Ukinuće Fakulteta. Koncem siječnja i početkom veljače 1952.«, u: *Breviarium Romanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum aliorumque pontificum cura recognitum Pii Papae X auctoritate reformatum pars autumnalis*, Mechliniae, 1943. Bilješke, napisane tintom, nalaze se na praznim stranicama (od 10 do 13) na kraju njegova Brevijara.

²⁷ *Isto*, 10.

Crkve od Države i time je riječ Predsjednika Vlade postala izlišna. On se se (!) ne nalazi u Zagrebu.«²⁸

Nakon toga govori o već donesenoj političkoj odluci »o ukinuću« Fakulteta te o nastojanjima mnogih da do toga ne dođe. Dr. Rittig doslovno piše: »Nas dvojica Mons. Milanović i ja nismo izgubili prisebnost duha, jer smo bili čuli pričati o ukinuću teološkog fakulteta iz zgloba zagrebačkog sveučilišta, nego smo se ograničili, da ćemo prizvati na Maršala Tita. To smo i učinili, jer su biskup Nežić i Milanović pismeno zatražili prijem kod Maršala Predsjednika Savezne Vlade Tita, a ja sam 7. veljače 52. uputio predstavku na Maršala preko Vladinoga kurira. Mislim istoga dana kada sam ja bio s Milanovićem kod Ministarstva za nauku, kulturu i prosvjetu bio je pozvan i dekan teološkoga zagrebačkoga fakulteta prof. Keilbach ministru, koji mu je saopćio, da se teološki fakultet mahom ukida i likvidira i 1. II. obustavlja. Dekan je sazvao prirodno sjednicu fakulteta, te su oni odmah povelili odlaznu akciju da spase svoj slavni zavod, a dođoše i k meni (Bakšić i Keilbach), i ja sam odlučno izjavio, da ću ih svim svojim položajem i utjecanjem pomagati i zagovarati i rekao im, da je zaključak donesen, a da nisam o tom zapitan.

Dekan mi reče, da je fakultetska sjednica zaključila poći biskupskoj konferenciji jugosl. Kat. Episkopata i zamoliti Dra Ujčića, biskupa Akšamovića, da zajednički pođu u Beograd i u tom smislu podnesu promemoriju na kompetentnom mjestu pa i kod samog Maršala. Zatražiše od mene, da li mogu pri razgovorima izjaviti da se sa njihovim stavom slažem. Samo sobom je razumljivo, kako smatram, da bole najveća uvreda na Crkvu Katoličku ukidati njezini prosvjetni primat, koje je začetnica i inicijator svih svjetskih evropskih univerziteta. K tom ću smislu i ja uputiti predstavku Maršalu Titu.

Dr Keilbach pošao je u Đakovo i po tom s biskupom Akšamovićem u Beograd do Biskupa predsjednika Biskupske konferencije dra Ujčića i predali smo tamo vrlo dobro obrađenu predstavku. Maršal je bio u Brionima ali mu je bila upućena, no 21. II. im je odgovoreno, da ih u toku rješavanja stvari ne može primiti.«²⁹

Svoje zabilješke u svezi Bogoslovnog fakulteta dr. Rittig završava rečenicom: »Naime 14. veljače bili su se na skup sastali biskup Dr Burić, Dr Pavlišić, Administrator Garković zadarski, te franjevački provincijali«,³⁰ no ne donosi što su zaključili.

²⁸ Isto, 10–11.

²⁹ Isto, 11–13.

³⁰ Isto, 13.

Tijekom 1952. godine bilo je i drugih intervencija u svezi Fakulteta. Tako Fakultet šalje dopis Predsjedništvu biskupskih konferencija u Zagrebu s prijedlogom »u pogledu svog budućeg djelovanja i ustrojstva«. Vijećnici mole da se sačuva »odmah od početka načelno karakter interdijecezanske ustanove« i »organom svih biskupija izvan Slovenije«. Fakultet treba sačuvati »sa njegovim sadanjim bitnim značajkama u pogledu njegovog nutarnjeg ustrojstva« i za njega se trebaju brinuti »sve naše dijeceze«. U pogledu »pravnog položaja fakulteta trebat će podnijeti prijedlog crkvenoj vlasti, da se od Sv. kongregacije za sjemeništa i sveučilišta ishodi suglasnost da pravilnik o polaganju doktorskog ispita ostane i dalje na snazi a da kod izbora nastavnog osoblja i izbora dekana ostane dosadašnja praksa«. Što se tiče »budžetiranja« neka se ustanovi »samostalan fakultetski fond kojim će upravljati jedna komisija sastavljena od članova vijeća«. ³¹ Na temelju toga dopisa Poslovni Odbor Katoličkog Episkopata šalje Predsjedništvu Vlade NRH putem Savjeta za prosvjetu obavijest i molbu. Episkopat je odlučio da će Bogoslovni fakultet kao »po Sv. Stolici kanonski utemeljen fakultet s pravom podjeljivanja akademskih stepena [...] nastaviti svoj rad kao interdijecezanska vjerska ustanova svih hrvatskih biskupija kao i ostalih biskupija izvan Slovenije na teritoriju FNRJ, i to prema dosadanjem redu studija i s profesorima, koji su i do sad predavali«. Moli Predsjednika Savjeta za prosvjetu da 30. lipnja 1952. godine preda Bogoslovni fakultet sadašnjem dekanu fakulteta dr. Vilimu Keilbachu kao predstavniku navedenih biskupija. »Isto tako, da s imenovanim dekanom uredi sva pitanja, koja nastaju u vezi s povratkom fakulteta pod isključivu upravu Crkve.« S obzirom »na posve nenadano 'ukinuće', odnosno 'izdvajanje' Rkt. bogoslovnog fakulteta« kao i na činjenicu da Crkva ne raspolaže potrebnim sredstvima za održavanje Fakulteta jer su njezina sredstva »agrarnom reformom prešla u vlasništvo države, moli se Visoki Naslov, da bi za godišnji budžet fakulteta od oko šest milijuna dinara izašao u susret...; da dodijeli fakultetu primjerenu redovitu godišnju subvenciju...« da se dozvoli »prikupljanje doprinosa« te da oni »ne potpadaju pod poreznu obvezu«. Moli se također da se i slušačima Bogoslovnog fakulteta prizna status kao i ostalim studentima. ³²

O budućem statusu Bogoslovnog fakulteta Predsjedništvo biskupskih konferencija javlja da je donijelo sljedeće odluke: Fakulteti u Zagrebu i Ljubljani »ostaju unaprijed u životu kao crkvene ustanove« i vrše djelatnost u

³¹ AKBFSZ, *Spis* (koncept *Spisa*) br. 14/1952. na temelju »zaključka Sjednice fakultetskog vijeća od 4. IV. 1952.«

³² AKBFSZ, PREDSEDNIŠTVO BISKUPSKIH KONFERENCIJA, *Spis* br. 7-B.K (br. 67/Pr.145) od 23. IV. 1952. godine.

skladu s propisima apostolske konstitucije *Deus scientiarum Dominus*; priznaje se autonomija teoloških fakulteta »pod nadzorom mjesnog Ordinarija koji je i veliki kancelar fakulteta«; spomenuti fakulteti su interdijecezanske ustanove za koje se moraju brinuti »najprije« mjesni ordinarij, a ordinariji drugih biskupija »sudjeluju kod toga razvitka dobrovoljnim prinosima vjernika i naročito doprinosima za slušače koje ordinariji ili starješine redovničkih kuća šalju na te fakultete«; osniva se »fakultetski fond« da »podmiruje sve potrebe fakulteta«; načelno se priznaju »plaće i honorari« prema crkvenim propisima. Na kraju biskupi žele da Fakultet i »u ovim teškim prilikama ustrajno i požrtvovno vrši svoju uzvišenu kulturnu i znanstvenu misiju u službi vjere na veću slavu Božju i na spas duša«. ³³

Na dopise mjerodavnih crkvenih vlasti i Bogoslovnog fakulteta državne vlasti ne odgovaraju pa dekan dr. Keilbach šalje pismo Komisiji za vjerske poslove u kojem je naglašeno da mjerodavne državne vlasti na upite i molbe ne odgovaraju: »Približuje se vrijeme upisa u novi semestar, a nije uređeno pitanje pravnog položaja fakulteta. Nije riješeno ni pitanje uzdržavanja fakulteta. Slušači fakulteta dobivaju pozive za odsluženje vojnog roka. Prijeti pogibelj, da će na taj način slušači svih godina biti pozvani u vojsku.« Dekan napominje da je u Beogradu Predstavništvo vlade NR Srbije »odobrilo odluku Sv. Arhijerejskog Sabora o osnivanju Bogoslovnog fakulteta Srpske pravoslavne crkve«, a da su i u Ljubljani »završeni pregovori u pogledu subvencija, koje će davati NR Slovenija tamošnjem Teološkom fakultetu«. Stoga moli Naslov »da požuri odgovor Vlade RH u gornjem predmetu«. ³⁴ Dekan piše i Savjetu za prosvjetu, nauku i kulturu RH i tuži se da nisu primljeni odgovori na pisma Episkopata i Fakulteta u svezi njegovog »ukinuća« kao državne ustanove i odluke episkopata da će Bogoslovni fakultet sljedeće akademske godine »nastaviti svoj rad kao interdijecezanska vjerska ustanova«. Moli mjerodavne da riješe »pravni položaj Fakulteta« i primjerene »redovite godišnje subvencije«. ³⁵ Daljnja dopisivanja između spomenutih vlasti u 1952. godini nismo pronašli u Arhivu KBF-a, a neki spisi manjkaju.

Rkt. bogoslovni fakultet u Zagrebu od zimskog semestra školske godine 1952./53. više nema dodatak »Sveučilišta u Zagrebu«. ³⁶

³³ AKBFSZ, PREDSDJEDNIŠTVO BISKUPSKIH KONFERENCIJA, *Spis* br. 10-B.K./1952. od 24. IV. 1952. godine.

³⁴ AKBFSZ, *Dopis, ddr. Vilima KEILBACHA, dekana* od 27. VIII. 1952. godine.

³⁵ AKBFSZ, RIMOKATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ZAGREBU, *Spis* br. 80-E/1952., od 23. rujna 1952. godine.

³⁶ Usp. AKBFSZ, RKT. BOGOSLOVNI FAKULTET U ZAGREBU, *Fakultetske vlasti, osoblje i Red predavanja u zimskom semestru školske godine 1952./53.*, br. 428/53.

Ipak, odlučnim i mudrim zauzimanjem dekana KBF-a prof. dr. sc. Vilima Keilbacha i ostalih profesora, te svesrdnom podrškom hrvatskih biskupa, posebno zagrebačkih, i Svete Stolice Rimokatolički bogoslovni fakultet nastavio je djelovati punih trideset i osam godina izvan Sveučilišta, na temelju povijesnoga i stečenoga prava, ali isključivo kao crkvena visokoškolska ustanova.

Rimokatolički bogoslovni fakultet u Zagrebu bio je od najviših komunističkih vlasti NRH i SFRJ »izdvojen«, »ukinut« *de facto*, ali ne i *de iure*. To je izazvalo vrlo loše posljedice i za njega ali i za Sveučilište, pa i za hrvatski narod. Premda su Fakultetu oduzeta prava koja su imale ostale sastavnice Sveučilišta ipak je on, zahvaljujući velikoj prisebnosti i razboritosti tadašnjih mjerodavnih na Fakultetu i u Crkvi, »preživio« sve teškoće i danas djeluje u sastavu Sveučilišta. Već dvadeset godina opet ima ista prava kao i ostale sastavnice Sveučilišta u slobodnoj Hrvatskoj i na taj način može lakše i više pridonijeti duhovnom i materijalnom boljitku ljudi i društva u cjelini.

4. Rješenje vlade Narodne Republike Hrvatske iz 1952. proglašeno ništavnim

Nakon demokratskih promjena 1990. godine Sabor Republike Hrvatske proglasio je ništavnim rješenje Vlade NRH iz 1952. godine o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Nakon toga, a na temelju Rješenja, mogao se potpisati Ugovor o položaju i djelovanju KBF-a u sastavu Sveučilišta u Zagrebu.

Na sjednici Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske, održanoj 23. srpnja 1990. godine, doneseno je *Rješenje o proglašenju ništavnim Rješenja Vlade NR Hrvatske o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu br. 1268 od 29. siječnja 1952. godine*. Usto je određeno da Republički komitet za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu »utvrdi zakonske mogućnosti za praktično uključenje« spomenute ustanove »u sastav Sveučilišta u Zagrebu te da u skladu s time pripremi prijedloge«. ³⁷

U toj važnoj ispravi je rečeno da mjerodavna vlast, na temelju čl. 268, a u vezi s odredbom točke 1. člana 267. Zakona o općem upravnom postupku (*Službeni list SFRJ*, br. 47/86) Izvršno vijeće Sabora po službenoj dužnosti na sjednici održanoj 23. srpnja 1990. godine donosi spomenuto *Rješenje* uz obrazloženje: »U vrijeme donošenja Rješenja (iz 1952.) za fakultete i sveučilišta, temeljem odredbe člana 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donesenih

³⁷ AKBFSZ, *Spis*, primljeno 25. VII. 1990., br. 742/1990., SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA HRVATSKA. IZVRŠNO VIJEĆE SABORA, klasa 602-04/90-01/03, urbroj 5030104-90-2 od 24. VII. 1990., potpis: Venceslav Cvitan. U tom Rješenju načinjena je pogreška oznake čl. 26. a ne 268.

prije 6. travnja 1941. i za vrijeme neprijateljske okupacije (*Službeni list SFRJ*, br. 86/46) a u skladu s tom odredbom, primjenjivale su se kao pravna pravila odredbe Zakona Kraljevine Jugoslavije iz 1928. godine o univerzitetima i Uredbe o izmjenama i dopunama ovog zakona, Banovine Hrvatske iz 1940. godine. Od dana stupanja na snagu Ustava NR Hrvatske (*Narodne novine*, br. 7/47) Vlada NR Hrvatske temeljem odredbe člana 80. Ustava NR Hrvatske osniva i ukida škole i fakultete uredbama koje imaju karakter općeg akta i koje se objavljuju u *Narodnim novinama*. Kako akt o ukidanju Rkt. bogoslovnog (!) fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 29. siječnja 1952. nije donesen kao opći (normativni) akt u formi uredbe koja se objavljuje u *Narodnim novinama*, već kao pojedinačni akt u formi (manjkavog) upravnog rješenja, stekli su se razlozi da Izvršno vijeće Sabora po službenoj dužnosti ovo Rješenje Vlade NR Hrvatske temeljem odredbe članka 268. a iz razloga iz točke 1. člana 267. Zakona o općem upravnom postupku proglasi ništavnim.«³⁸

Nakon tog povijesnog čina tadašnji dekan izv. prof. dr. Josip Ćurić uputio je zahvalu u ime svih djelatnika na KBF-u. Pismo je naslovljeno na predsjednika Izvršnog vijeća Sabora »velemožnog gospodina Stjepana Mesića«.

Dekan doslovno piše: »Radostan sam što Vam mogu u ime Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu iskazati zahvalnost na činu, kojim je Izvršno vijeće Sabora 23. srpnja o. g. uklonilo ljagu, nanesenu kulturnoj i pravnoj povijesti Hrvatske u dalekoj 1952. godini. Tada je, naime, samovoljnim rješenjem Vlade bio 'ukinut', 'izdvojen' Rimokatolički bogoslovni fakultet, premda je sve od 19. listopada 1669. slovio kao najstarija visokoškolska ustanova u Zagrebu i predstavljao začetak kasnijega Sveučilišta. [...] Vjerni katolički puk uspio je da kroz posljednjih 38 godina taj Fakultet sačuva ne samo Crkvi, nego i Sveučilištu i gradu Zagrebu i cijeloj Hrvatskoj. Hvala Vam što ste, potaknuti predstavkom sveučilišnog Rektora od 7. lipnja 1990. nezakoniti čin negdašnje vlade proglasili ništavnim. Hvala i svim Vašim stručnim suradnicima, napose gg. pravnicima u Sekretarijatu za zakonodavstvo, koji su pokazali izvanredno razumijevanje za naš slučaj te mu uspjeli pronaći zadovoljivo rješenje.«

³⁸ AKBFSZ, *Spis*, primljeno 25. VII. 1990., br. 742/1990., SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA HRVATSKA. IZVRŠNO VIJEĆE SABORA, klasa 602-04/90-01/03, urbroj 5030104-90-3 od 24. VII. 1990., potpis: Bernard Jurlina, predsjednik i Venceslav Cvitan, tajnik. Vlada Republike Hrvatske šalje 30. srpnja 1990. godine Katoličkom bogoslovnom fakultetu ispravak »greške koja je nastala u prijepisu u svezi navođenja članova 26. – potrebno je navesti član 268, a, zatim, umjesto ponovljenog člana 26. potrebno je navesti član 267 – potpis Jasna Knežević, zamjenik tajnika, uz to šalje i ispravljeno Rješenje, VLADA REPUBLIKE HRVATSKE, *Spis*, klasa 602-04/90-01/03, urbroj 5030104-90-4 od 30. VII. 1990. AKBFSZ, k br. 742/1990.

sori, na čelu s dekanom, svjesni su da još puno toga treba učiniti da bi se ta, a i ostale povijesne nepravde ispravile. Pismo stoga završava: »Dakako, preostaje još dalek put do konkretne i praktične reintegracije naše Ustanove sa Sveučilištem u Zagrebu. Vi ste na tome putu izveli prvi korak, načelan korak. [...] Želimo Vam da u brojnim drugim, daleko bolnijim pitanjima našega narodnog opstanka, budete jednako odlučni i uspješni. Hrvati danas, naime, ne mogu niti ne smiju dozvoliti da im, nakon 1918. i 1941. godine, izmakne iz ruke i treća povijesna šansa, kojom ih je Nebo u XX. stoljeću obdarilo.«³⁹

Rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Zvonimir Šeparović, koji ima velike zasluge za naš Fakultet, poziva novoizabranog dekana KBF-a prof. dr. Tomislava J. Šagi-Bunića da sudjeluje na »3. sjednici Znanstveno-nastavnog vijeća Sveučilišta u Zagrebu koja će se održati u utorak, 18. prosinca 1990. u 11 sati u vijećnici Sveučilišta«, te dodaje: »Ja osobno smatram da je odlukom Vlade Republike Hrvatske o ukidanju odluke Vlade NRH iz 1952. stanje vraćeno na početak. Nastavimo gdje smo stali. Nastavimo se ponašati kao da ovog nesretnog razdoblja nije bilo. Formalnosti ćemo u međuvremenu rješavati. Ovo je tipična situacija povratka u prijašnje stanje (restitutio in integrum).«⁴⁰

Veoma važnu *Odluku* za naš Fakultet donosi Skupština Sveučilišta u Zagrebu. U njoj je istaknuto, a na temelju *Rješenja* Izvršnog vijeće Sabora RH od 24. srpnja 1990. godine da je »Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu članica Sveučilišta u Zagrebu, i to u neprekinutu trajanju od osnutka ovog Sveučilišta do danas«. Zatim je određeno da će »ovlašteni predstavnik KBF-a« potpisati »Ugovor o udruživanju u Sveučilište«, te da će se na njega primjenjivati odredbe Ugovora i »drugi opći akti« Sveučilišta osim ako za pojedina pitanja »nije drugačije regulirano općim i posebnim crkvenim propisima«⁴¹. Nakon toga slijedi dugo *Obrazloženje* za spomenute odluke.

Ubrzo nagon toga, 14. ožujka »radi nekih urgentnih pitanja« dolazi u prvi službeni posjet KBF-u predsjednik Skupštine Sveučilišta prof. dr. Jure Radić. Na sastanku su sa strane Fakulteta bili prisutni dekan dr. Šagi-Bunić i prodekan dr. Ćurić. Oni su razgovarali o »modalitetima udruživanja«, o tekstu budućeg Ugovora, o mirovinama osoblja Fakulteta, koje je služilo od 1952. godine, o »pribavljanja odgovarajuće tehničke opreme«. Pregovarači su se slo-

³⁹ AKBFSZ, *Pismo* br. 742/1990. od 26. VII. 1990. *Zahvala na poništenju Rješenja Vlade NRH*, br. 1268. od 29. I. 1952. godine.

⁴⁰ AKBFSZ, Zvonimir ŠEPAROVIĆ, rektor Sveučilišta, *Poziv* od 14. prosinca 1990. godine, primljen 14. XII. 1990., br. 1222/90.

⁴¹ AKBFSZ, SKUPŠTINA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Odluka*, br. 01–292/1–91 od 26. veljače 1991., potpis: Jure Radić, predsjednik Skupštine, primljeno 27. veljače 1991., br. 231/91.; *Odluka (Decretum)* prevedena je na latinski jezik. Vidi: k br. 231/91.

žili da se KBF na temelju Odluke Skupštine od 26. veljače 1991. godine »već smatra, i prije potpisivanja Ugovora, članom Sveučilišta« pa smije »tako i u javnosti nastupati, a Ugovor je samo nešto unutar sveučilišno što se ima još regulirati« jer je to važno u svezi potrebne »hitne registracije KBF-a« te »izdavanja diploma Fakulteta«. ⁴²

Već 26. ožujka dekan KBF-a dr. Šagi-Bunić ravnopravno sudjeluje i drži govor na Sjednici znanstveno-nastavnog vijeća. Među ostalim, on priopćuje da vijećnici KBF-a ne kane »kandidirati profesora s Fakulteta« za novog rektora Sveučilišta nego da podržavaju »ponovnu kandidaturu prof. dr. Šeparovića za rektora Sveučilišta u Zagrebu u slijedećom mandatnom roku«. ⁴³

Veliki kancelar KBF-a i zagrebački nadbiskup Franjo kard. Kuharić požuruje da se izradi što prije »prijedlog ugovora između Sveučilišta i Fakulteta da se dobije odobrenje od Svete Stolice«. Usto je zadovoljan s »razjašnjenjem« u svezi »afiliranih Visokih bogoslovnih škola«. ⁴⁴

KBF upućuje molbe Ministarstvu znanosti, tehnologije i informatike te Rektoratu Sveučilišta za utvrđivanje znanstvenog područja teoloških znanosti jer je to potrebno »za utvrđivanje statusnih prava« Fakulteta i osoblja te za »utvrđivanje odgovarajućih prava drugih analognih ustanova i osoba« u RH. ⁴⁵ Uz to predan je i *Zahjev* Ministarstvu znanosti, tehnologije i informatike za registraciju KBF-a u registar u kojem su registrirani ostali fakulteti Sveučilišta. ⁴⁶ Isto Ministarstvo izdaje *Rješenje* po kojem KBF ispunjava uvjete za znanstveno-istraživačku organizaciju jer ima »dovoljan broj znanstvenih radnika, osigurane prostorije i opremu, te financijska sredstva potrebna za rad znanstvene organizacije«. ⁴⁷ Dobiveno je i *Rješenje* za izradu pečata KBF-a. ⁴⁸

Prvi potpuni *Nacrt Ugovora KBF-a sa Sveučilištem* bio je načinjen već krajem 1991. godine. ⁴⁹

⁴² AKBFSZ, br. 231/91. Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Zabilježka o posjetu KBF-u predsjednika Skupštine Sveučilišta prof. dr. Jure Radića* od 15. III. 1991. godine.

⁴³ AKBFSZ, Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Riječ na sjednici ZNV Sveučilišta*, br. 231/91 od 26. III. 1991. godine.

⁴⁴ AKBFSZ, ZAGREBAČKI NADBISKUP, *Pismo Dekanatu* od 9. srpnja 1991., br. 24-Vk/91., primljeno 11. VII. 1991., br. 963/91.

⁴⁵ AKBFSZ, br. 955/91. od 10. VII. 1991. i br. 978/91. od 16. VII. 1991. godine.

⁴⁶ Usp. AKBFSZ, 961/91. od 11. VII. 1991. godine.

⁴⁷ AKBFSZ, MINISTARSTVO ZNANOSTI, TEHNOLOGIJE I INFORMATIKE, *Rješenje*, klasa 640-02/91-01/027, ur. br. 533-91-09-2, primljeno 13. IX. 1991., br. 1269/91.

⁴⁸ Usp. AKBFSZ, MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I UPRAVE, *Rješenje*, klasa Up/I-038-02/91/-01-2103, ur. br. 514-04-03-91-2 od 20. rujna 1991., primljeno 24. IX. 1991., br. 1291/91.

⁴⁹ Usp. AKBFSZ, *Nacrt Ugovora KBF-a sa Sveučilištem*, br. 1851/91, na II. red. sjednici Vijeća 21. XII. 1991. godine (rukopis i strojopis).

Početakom 1992. godine počelo se ozbiljno razmišljati o potrebnom prostoru za KBF. Imenovani Inicijativni odbor izvješćuje, među ostalim, da je »prodekan razgledao prostorije škole 'M. Krleža'« na Kaptolu, no iznio je »neke nepriličnosti« da to bude »buduća zgrada KBF-a« te smatra da bi »mjesto na Horvatovcu ili Ksaveru bilo prikladnije«. Usto je na Sjednici odlučeno da se »dorada prijedloga nacrtu Ugovora KBF-a sa Sveučilištem u Zagrebu povjerava dekanu, prodekanu, dr. M. Berljaku i mr. S. Večkoviću«. ⁵⁰ Dokumentacija za Ugovor je upotpunjena na što je »Veliki kancelar kard. Franjo Kuharić dao svoj pismeni placet; zaključeno je da »potpisivanje Ugovora treba maksimalno požuriti«. ⁵¹

Veliki kancelar Franjo kard. Kuharić 7. rujna 1992. godine dostavlja Fakultetu preslik pisma i priloga Kongregacije za katolički odgoj u svezi »s uključenjem Fakulteta u Hrvatsko sveučilište«. Kongregacija prilaže *Opaske* »glede ponovnog uključenja Teološkog fakulteta u Zagrebu u državno Sveučilište« a koje se posebno odnose »na temeljno pitanje, tj. juridičko očuvanje specifične naravi Teološkog fakulteta«. ⁵² Nakon što su uvrštene *Opaske* u tekst Nacrta ugovora i predane velikom kancelaru Fakulteta ostala je još dvojba o vlasništvu i osnivačkim pravima nad KBF-om. Složili smo se da je »osnivač« KBF-a Zagrebačka biskupija i da ga je država »usvojila« kao dio Sveučilišta »ne dirajući u vlasništvo«. ⁵³

5. Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu iz 1996. godine

Godina 1996. bila je značajna, povijesna ne samo za Katolički bogoslovni fakultet i za Hrvatsko sveučilište nego i za Hrvatsku državu i narod jer je tada potpisan Ugovor kojim je Fakultet ponovno vraćen pod okrilje Sveučilišta. Taj događaj se zbio prije dvadeset godina. Naime, tek nakon što je Izvršno vijeće Sabora Republike Hrvatske proglasilo 1990. godine ništavnim Rješenje komunističkih vlasti u svezi »ukinuća«, »izdvajanja« Fakulteta iz 1952. godine,

⁵⁰ Zapisnik IV. redovne sjednice Znanstveno-nastavnog Vijeća KBF-a održane 21. III. 1992., II., 2. i IV., 1.

⁵¹ Zapisnik VI. redovne sjednice Vijeća KBF-a održane 16. svibnja 1992., II., 12.

⁵² AKBFSZ, Franjo KUHARIĆ, br. 31-VK/92 od 7. rujna 1992.; KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Pismo i Osservazioni* br. 1169/92/4 od 18. kolovoza 1992., primljeno 10. IX. 1992., s tri priloga br. 61/18-1992.

⁵³ AKBFSZ, Franjo KUHARIĆ, *Pismo dekanu dr. F. ŠANJEKU*, br. 19-VK/95 od 11. XI. 1995. godine.

mogao se potpisati 1996. godine *Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu*.

Dna 30. siječnja 1996. godine veliki kancelar KBF-a javlja dekanatu Fakulteta da je Kongregacija za katolički odgoj »odobrila tekst Ugovora KBF-a sa Sveučilištem u Zagrebu za potpisivanje, nakon što su u hrvatsku verziju Ugovora unesene ispravke koje je ista Kongregacija učinila u talijanskom tekstu«⁵⁴. Na petoj redovitoj sjednici Vijeća KBF-a održanoj 1. ožujka 1996. godine dekan dr. Franjo Šanjek izvješćuje o gradnji Fakulteta u Vlaškoj 38 i o radu Odbora za proslavu i odlukama Sveučilišta u svezi s proslavom i potpisivanjem Ugovora KBF-a i Sveučilišta u Zagrebu. Tada nitko od profesora nije imao nikakvu primjedbu, svi smo bili zadovoljni Ugovorom i svečanim potpisivanjem. Svi mjerodavni su se dogovorili da će svečano potpisivanje Ugovora biti na Dan Fakulteta 11. ožujka 1996. godine.

Biskupi Hrvatske biskupske konferencije bili su u tijeku pregovora u svezi uređenja statusa KBF-a u Zagrebu, a konačan tekst Ugovora koji je odobrila Kongregacija za katolički odgoj bio im je poslan 'faksom' dana 6. ožujka 1996. godine. No tri dana nakon toga, na opće iznenađenje (9. ožujka) poslao je prof. dr. sc. Marijan Valković, pročelnik Katedre moralne teologije (koji na prethodnoj sjednici Vijeća nije imao nikakvu primjedbu) pismo dekanu KBF-a prof. dr. Franji Šanjeku i našem velikom kancelaru Franji kard. Kuhariću u kojem traži da se »odgodi potpisivanje Ugovora, što je vrlo neugodno i mučno, ali u pitanju su formalna pravna strana (procedura) i, vjerojatno, materijalna (neke točke Ugovora). Postupanje po načelu 'omnia parata sunt' ne može opravdati potpisivanje Ugovora ovakve težine s toliko nedostataka.« Dr. Valković upozorava »da je potpisivanje Ugovora [...] moguće *tek nakon što je Ugovor potvrdila Hrvatska biskupska konferencija*, kako jasno proizlazi iz samog teksta potvrđenog Ugovora (IX, 1. alineja). Bez tog *prethodnog* odobrenja (*approvazione*) kao uvjet ne može g. Dekan *valjano* potpisati Ugovor u ime Katoličkog bogoslovnog fakulteta. [...] Kongregacija za katolički odgoj očito je *pretpostavila* da se u cijelom postupku poštuje pravna procedura s obzirom na kompetencije biskupa, Hrvatske biskupske konferencije i njezina predsjednika (posebice kan. 455 §§ 1 i 4 CIC i čl. 19 i 23 Statuta Hrvatske biskupske konferencije).« On dodaje da »ima već sada pokazatelja da se neki od njih« (hrvatski biskupi) »ne slažu s dosadašnjim postupkom te predviđeno potpisivanje držę *pravno nevaljanim*, dok sam sadržaj nisu imali mogućnosti ni

⁵⁴ AKBFSZ, Franjo KUHARIĆ, br. 4-VK/96 od 30. siječnja 1996., primljeno 30. I. 1996., s dva priloga: pismo Kongregacije i *Accordo* (P.N. 1169/92/16) – br. 01–2811–96. od 17. I. 1996. godine.

proučiti ni izjasniti se o njemu na razini Hrvatske biskupske konferencije»⁵⁵. Nakon spomenutog pisma nastala je teška situacija u svezi datuma potpisivanja Ugovora. Naglašavamo da ni jedan biskup HBK nije, koliko nam je poznato, ni pismeno a ni usmeno tražio da se potpisivanje Ugovora odgodi. Veliki kancelar Fakulteta je htio, ipak, odgoditi potpisivanje Ugovora, premda smo ga uvjerali da je jedno *valjanost* potpisivanja a drugo *stupanje na snagu*. U Ugovoru (IX.) piše da »stupa na snagu« kad ga potpišu ovlaštene, jasno uz »suglasnost«, među ostalima, i Hrvatske biskupske konferencije. Sveta Stolica je dala već pristanak u svezi Ugovora. Smatrali smo, i to smo rekli velikom kancelaru, da se suglasnost biskupa (HBK) može dati ili *'per rollam'*, za što još ima vremena, ili se može dati naknadno jer je plenarno zasjedanje HBK započelo dan nakon potpisivanja Ugovora, tj. trajalo je od 12. do 14. ožujka 1996. godine. Isticalo se da je sve već pripravljeno, dogovoreno, svečani Ugovor je već tiskan, javnost je već obaviještena, a mjerodavne državne vlasti žele da se baš tog povijesnog dana za hrvatsko visokoškolsko, na Dan Fakulteta on potpiše. Nakon svega zamolili smo velikog kancelara Fakulteta da pita za mišljenje u svezi nastalog problema apostolskog nuncija u RH msgr. Giulija Einaudija⁵⁶ koji, posavjetovavši se s mjerodavnima, savjetuje da se Ugovor ipak potpiše.

I dosta, na Dan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u ponedjeljak 11. ožujka 1996. godine u Zagrebu potpisan je *Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu*. Povijesni je to događaj kada je ispravljena povijesna nepravda nanesena našem Sveučilištu i Bogoslovnom fakultetu, Crkvi i hrvatskom narodu.⁵⁷

Proslava Dana Fakulteta započela je prijepodne svečanom euharistijom, koju je predvodio u sjemenišnoj kapeli na Kaptolu veliki kancelar Fakulteta, zagrebački nadbiskup, metropolit, kardinal Franjo Kuharić. Uz kardinala u misnom slavlju sudjelovali su: papinski nuncij u RH msgr. Giulio Einaudi, dekan KBF-a dr. Franjo Šanjek i brojni svećenici profesori. U prigodnoj propovijedi kardinal je istaknuo »ulogu Sveučilišta kao horizontalnu tj. kao ulaganje ljudskih napora snagom ljudskoga duha za stjecanje novih spoznaja na

⁵⁵ AKBFSZ, *Pismo dr. Marijana Valkovića dekanu dr. Franji Šanjeku* od 9. III. 1996., br. 01–28/2.

⁵⁶ Msgr. Giulio Einaudi, rođen u San Damiano Macra u Pijemontu 11. veljače 1928. godine, bio je prvi apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj od 1992. do 2003. godine i veoma je zaslužan za samostalnost RH, a i za naš Fakultet i potpisivanje spomenutog Ugovora sa Sveučilištem.

⁵⁷ Hrvatski i talijanski tekst *Ugovora* vidi u: Potpis ugovora između Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkog bogoslovnog fakulteta, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 537–543.

različitim znanstvenim područjima, što je osobito važno za ovozemni život ljudske zajednice, a Katolički bogoslovni fakultet unosi u Sveučilište vertikalnu, tj. promicanje i istraživanje u službi Riječi koja je tijelom postala i koja je na križu raspeta. KBF je usmjeren u puninu istine o Bogu, čovjeku i o životu.«⁵⁸

Nakon misnog slavlja u nekadašnjoj dvorani Vijenac započeo je akademski čin podjele diploma. Na početku je sve nazočne pozdravio veoma zaslužan za naš Fakultet rektor Sveučilišta dr. Marijan Šunjić »koji je istaknuo povijesnu važnost potpisivanja Ugovora između Sveučilišta i KBF-a«. Dekan KBF-a dr. Šanjek, »pozdravljajući Velikog kancelara kard. Kuharića, nuncija Einaudija, biskupe dr. Đuru Kokšu i Jurja Jezerinca, prorektora Teologije u Ljubljani dr. Vinka Potočnika i sve nazočne, posebno je pohvalio zalaganje biskupa Kokše za znanstvenu razinu i znanstvenu knjižnicu KBF-a«. Podsjetio je, također, na najvažnije momente i datume povijesti visokoga školstva u Zagrebu i »istakao je kako će s potpisivanjem Ugovora KBF moći razviti širu suradnju s različitim tijelima Sveučilišta«. ⁵⁹ Zatim su uručene diplome – jedna magistarska i 64 diplomiranih teologa koji su akademski stupanj postigli u minuloj akademskoj godini. Na kraju je kard. Kuharić čestitao svim promoviranima »i pozvao ih da budu u svojem služenju ostvarivatelji znanosti križa«. ⁶⁰

U povodu te svečanosti u dopodnevnim satima održan je i prigodni okrugli stol u dvorani Vijenac o studiju teologije u Srednjoj Europi i Istočnoj Europi, uz sudjelovanje predstavnika katoličkih bogoslovnih učilišta iz zemalja tog dijela Europe i papinskih sveučilišta. ⁶¹

Središnji događaj Dana Fakulteta 1996. godine bilo je potpisivanje spomenutog Ugovora u svečanoj auli Sveučilišta u Zagrebu. Potpisivanje Ugovora između KBF-a i Sveučilišta povijesni je događaj od međunarodnog značenja jer je to nakon ugovora Hrvata i pape Agatona u VII. stoljeću prvi ugovor koji sklapaju Republika Hrvatska i Crkva u Hrvata uz suglasnost Svete Stolice.

Svečanost je započela pjevanjem hrvatske državne himne *Lijepa naša Domovino*, a zatim su u nazočnosti visokih predstavnika Sabora, Vlade, Crkve, Sveučilišta, KBF-a i predstavnika drugih teoloških učilišta i drugih kulturnih ustanova govorili: rektor Šunjić, kardinal Kuharić, akademik Pavletić, nuncij

⁵⁸ I. M. (Ivan MIKLENIĆ), Dan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Vraćeno i zajamčeno dostojanstvo KBF-u, u: *Glas Koncila*, 17. III. 1996., 1 i 4. O događajima spomenutog povijesnog dana izvijestili su dnevni listovi: *Večernji list*, 12. III. 1996., 4; *Vjesnik*, 12. III. 1996., 2; *Slobodna Dalmacija*, 12. III. 1996., 6; *Novosti*, 12. III. 1996., 5.

⁵⁹ I. M. (Ivan MIKLENIĆ), Dan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, 4.

⁶⁰ *Isto*.

⁶¹ Sažetak rasprave vidi u: Okrugli stol o studiju teologije u srednjoj i istočnoj Europi, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 551–554.

Einaudi i dekan Šanjek. Rektor dr. Šunjić, uz ostalo, istaknuo je kako Ugovor uređuje »specifični položaj KBF-a u sastavu Sveučilišta te ima težinu međunarodnog ugovora jer je na njega dala suglasnost i Sveta Stolica«⁶². Kardinal Kuharić prikazao je ukratko povijesnu ulogu zagrebačkoga teološkog učilišta u stvaranju hrvatskog sveučilišta. On je naglasio da potpisivanje Ugovora znači »ispravljanje teške nepravde koju je KBF-u nanijela odluka o isključenju iz Sveučilišta te kao obogaćivanje Sveučilišta u Zagrebu vertikalnom dimenzijom koju unosi KBF da bi i Sveučilište i Fakultet bili na dobro čitave Crkve u Hrvata i hrvatskog naroda«⁶³. Predsjednik Sabora RH Vlatko Pavletić istaknuo je, uz ostalo, »da će taj događaj potpisivanja Ugovora biti zlatnim slovima upisan u povijest hrvatske znanosti i općenito hrvatske povijesti; Ugovor je ispunjenje duboke želje hrvatskoga naroda da se ispravi povijesna nepravda koja je nanesena ne samo KBF-u nego čitavom hrvatskom narodu«⁶⁴. Prvi apostolski nuncij u RH Giulio Einaudi prikazao je ulogu Kongregacije za katolički odgoj na stvaranju Ugovora. Rekao je da je on »znak suradnje Crkve i države te predstavlja prvi korak u ugovornim rješavanjima brojnih pitanja iz odnosa Crkve i države u Hrvatskoj«; potpisivanje Ugovora »znak je i izvrsnih odnosa između Svete Stolice i države Hrvatske«⁶⁵. Na kraju je dekan dr. Šanjek »zahvalio svima koji su surađivali na ostvarenju Ugovora«⁶⁶.

Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu, uz suglasnost i pristanak Svete Stolice, potpisali su, u ime Sveučilišta u Zagrebu, rektor dr. Marijan Šunjić, a u ime KBF-a dekan dr. Franjo Šanjek. Supotpisali su ga u ime Sabora Republike Hrvatske predsjednik akademik Vlatko Pavletić i kao veliki kancelar KBF-a i predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić.

Svečanom činu potpisivanja u auli sveučilišne zgrade bili su nazočni, uz već spomenute, i brojni visoki uzvanici iz crkvenog i svjetovnog života, među kojima: biskupi msgr. Đuro Kokša i msgr. Juraj Jezerinac, predsjednica Županijskog doma Sabora Katica Ivanišević, ministar i potpredsjednik Vlade RH Jure Radić, ministar Božo Biškupić, te profesori KBF-a, predstavnici dru-

⁶² Usp. Govor rektora Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. Marijana Šunjića, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 544–546.

⁶³ Usp. Govor njegove uzoritosti Franje kard. Kuharića, zagrebačkog nadbiskupa i Velikog kancelara KBF-a, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 546–547.

⁶⁴ Usp. Govor predsjednika Sabora Republike Hrvatske akademika Vlatka Pavletića, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 547–549.

⁶⁵ Usp. Govor njegove ekscelencije mons. Giulia Einaudia, papinskog nuncija u Republici Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 549–550.

⁶⁶ Usp. Govor prof. dr. Franje Šanjeka, dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 550–551.

gih teoloških učilišta i kulturnih ustanova, zatim predstavnici diplomatskog zbora, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Matice hrvatske.⁶⁷

Svečanost potpisivanja Ugovora uzveličao je pjevanjem Akademski zbor Ivan Goran Kovačić iz Zagreba.

Na dan potpisivanja Ugovora, na Dekanat KBF-a stigla je brzopisna čestitka tadašnjeg krčkog biskupa, a danas velikog kancelara KBF-a u Zagrebu msgr. Josipa Bozanića sljedećeg sadržaja: »Čestitam dan Fakulteta. Radujem se potpisivanju Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Sve sudionike slavlja srdačno pozdravljam. Josip Bozanić, biskup krčki.« Dekan dr. Šanjek je na to odgovorio: »Fakultetsko vijeće je na VI. redovnoj sjednici 29. 3. 1996. sa zahvalnošću primilo na znanje Vašu čestitku za Dan Fakulteta, a osobito Vašu radost zbog potpisivanja Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu.«⁶⁸

Dan nakon povijesnog potpisivanja Ugovora započelo je plenarno zasjedanje Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu na kojem su biskupi razmotrili Ugovor o položaju KBF-a u sastavu Sveučilišta te donijeli *Odluku* u kojoj ističu: Prema t. IX Ugovora on »stupa na snagu kad ga, uz suglasnost Sabora Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije potpišu rektor Sveučilišta u Zagrebu i dekan KBF Sveučilišta u Zagrebu, dobivši pristanak Svete Stolice«. Zatim konstatiraju da HBK »nije prije potpisivanja toga Ugovora dala na nj svoju suglasnost, jer joj tekst nije bio predložen«. Na kraju biskupi daju naknadno suglasnost na Ugovor: »Budući da se radi o Ugovoru kojim se regulira predmet veoma važan za našu Crkvu, da se zbog nedostatka prethodne suglasnosti ne bi dovela u pitanje njegova valjanost, ovime Hrvatska biskupska konferencija daje na nj svoju naknadnu suglasnost.«⁶⁹ Generalni tajnik HBK msgr. dr. Vjekoslav Milovan u popratnom pismu kaže da je navedena »Odluka po samom pravu sastavni dio Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.«⁷⁰

Nakon potpisivanja Ugovora rektor Sveučilišta prof. dr. Marijan Šunjić zahvalio je pismom papi Ivanu Pavlu II. riječima: »Nel nome di tutti i presenti esprimiamo il nostro vivo riconoscimento alla Vostra Santità per la costante

⁶⁷ Bili su pozvani i očekivani i ostali biskupi HBK-e, posebno afiliranih teologija KBF-u, ali oni nisu bili nazočni.

⁶⁸ AKBFSZ, *Zahvala za čestitku* br. 01-28/6-1996. od 2. IV. 1996.; u prilogu brzopisna msgr. Josipa Bozanića, primljeno 11. III. 1996., br. 01-28/5.

⁶⁹ AKBFSZ, HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Odluka HBK* br. 85/BK96 od 14. III. 1996., primljeno 26. III. 1996., k br. 01-28/4.

⁷⁰ AKBFSZ, br. 85/BK-96-ad od 22. III. 1996., primljeno 26. III. 1996., br. 01-28/4.

premura e per il rafforzamento dei valori spirituali, nazionali e culturali nello Stato di Croazia. [...] La ringraziamo per la Benedizione Apostolica e per gli auguri affinché con questo Accordo si rafforzi il posto della Facoltà Teologica e dell'Università di Zagabria nella società...»⁷¹ Zahvalio je također kardinalu Piju Laghiju, prefektu Kongregacije za katolički odgoj, ističući: »Esprimiamo il nostro vivo riconoscimento, alla Congregazione per l'educazione cattolica, specialmente a Lei Eminenza Reverendissima, per la premura e gli incitamenti affinché con questo Accordo si rafforzi il posto della Facoltà Teologica nella nostra Università, e dell'Università di Zagabria nella società...»⁷² Nakon što je mjerodavna Kongregacija primila pismo zahvale i potpisani službeni tekst Ugovora, prefekt kard. Laghi u ime Kongregacije piše rektoru Šunjiću: »Siamo certi che l'Accordo stipulato potrà orientare positivamente e proficuamente la rinnovata collaborazione tra l'Università e la Facoltà di Teologia Cattolica, in vista – come Ella scrive – di 'una solida formazione teologica ed una qualificata ricerca scientifica nello Stato di Croazia alle soglie dell'anno 2000'...»⁷³

Pismo zahvale uputio je rektor dr. Šunjić i prvom hrvatskom predsjedniku dr. Franji Tuđmanu ističući da su »okupljeni u auli Sveučilišta [...] svjesni povijesnog značenja« potpisivanja Ugovora o položaju i djelovanju KBF-a u sastavu Sveučilišta. Naime, spomenutim se Ugovorom KBF »punopravno vraća u okrilje Sveučilišta, iz kojega je 1952. godine bio izbačen dekretom komunističkih vlasti. Na taj način ispravljena je jedna od najvećih nepravdi učinjenih Hrvatima u komunističkom režimu. Tim činom nastojalo se iščupati temeljne vrijednosti na kojima počiva hrvatska kultura, hrvatska prosvjeta i hrvatska znanost. Sveučilištu je nanesena velika šteta, a KBF kao *corpus separatum* proživljavao je teške dane. Vraćanjem tog fakulteta u sastav Sveučilišta na način potvrđen od Hrvatskoga sabora i Svete Stolice započelo je novo sretnije razdoblje za fakultet, hrvatsko sveučilište i hrvatsku uljudbu.« Rektor završava pismo: »Budući da je do ponovnog pravnog uključenja KBF-a u Sveučilište moglo doći tek u slobodnoj i neovisnoj demokratskoj državi koju ste Vi, gospodine Predsjedniče, stvarali i ostvarili, potpisnici Ugovora [...] te svi nazočni čelnici najviših crkvenih, državnih i akademskih institucija u

⁷¹ AKBFSZ, UNIVERSITY OF ZAGREB, Profesor Marijan Šunjić, Ph. D., rector, *Pismo* od 12. III. 1996., primljeno 15. III. 1996., k br. 03–27/9 (1).

⁷² *Isto* (2).

⁷³ AKBFSZ, CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (DE SEMINARIIS ATQUE STUDIORUM INSTITUTIS), *Pismo*, Prot. N. 1169/92/21 od 26. ožujka 1996., primljeno 10. IV. 1996., br. 03–27/10.

Republici Hrvatskoj i mnogobrojni ostali sudionici ovoga povijesnog događaja odlučili su uputiti Vam ovo pismo izrazitog poštovanja i zahvalnosti.«⁷⁴

6. Sadržaj Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu

U uvodnom dijelu Ugovora koji objašnjava njegove opće stavke ugovoritelji, Katolički bogoslovni fakultet i Sveučilište u Zagrebu uz suglasnost Hrvatske biskupske konferencije i Sabora Republike Hrvatske, te uz pristanak Svete Stolicе, slažu se da je KBF bio temeljni sastavni dio Sveučilišta od njegova početka. Doslovno je rečeno: »Polazeći od načela akademske autonomije i akademskih sloboda te činjenice da je Katolički bogoslovni fakultet, kao sljednik filozofsko-teoloških studija osnovan u Biskupiji zagrebačkoj još u 13. stoljeću, osobito kao Bogoslovni fakultet u sastavu Sjemeništa Nadbiskupije zagrebačke, bio temeljnim sastavnim dijelom Sveučilišta u Zagrebu od njegova osnutka 1669. godine.« Stoga na temelju »odredaba članka 149. Zakona o visokim učilištima, članka 193. Statuta Sveučilišta u Zagrebu i članka 8. Apostolske konstitucije *Sapientia Christiana*⁷⁵« Sveučilište u Zagrebu i Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu zaključuju Ugovor. Spomenute ustanove zastupaju i potpisuju Ugovor njihovi čelnici: rektor Sveučilišta prof. dr. sc. Marijan Šunjić i dekan KBF-a prof. dr. sc. Franjo Šanjek.

Potpuni naslov je: *Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu.*

Ugovor koji određuje »položaj i djelovanje KBF-a« sadrži, osim preambule, devet članaka ili točaka označenih rimskim brojevima (od I. do IX.), a one su podijeljene u stavke koje su označene brojevima (1), (2), ...

U točki I. stavku 1. istaknuto je da Sveučilište prihvaća KBF »u sadanjem stanju razvitka«, tj. u stanju potpisivanja Ugovora. To uključuje »odgovarajuće priznanje i prihvaćanje od njega osnovanih i s njime povezanih znanstveno-nastavnih i znanstveno-istraživačkih ustanova«. Dakle, po Ugovoru se automatski priznaju tada postojeće ustanove KBF-a kao što su instituti, afilirane škole... Za ustanove koje se nakon potpisanog Ugovora žele osnovati ili

⁷⁴ AKBFSZ, SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, Profesor Marijan Šunjić, rektor, *Pismo* od 13. ožujka 1996., primljeno 15. III. 1996., k br. 03–27/9 (3).

⁷⁵ Dana 15. travnja 1979. godine objavljen je tekst apostolske konstitucije IVANA PAVLA II. *Sapientia Christiana*, a i s njom povezane *Ordinationes Sacrae Congregationis pro Institutione Catholica ad eandem Constitutionem rite exequendis*, u: AAS, 71 (1979) 469–521. O tom važnom dokumentu vidi: Matija BERLJAK, »*Sapientia christiana*« – novo uređenje studija na crkvenim sveučilištima i fakultetima, 401ss.

ustanove koje žele proširiti djelatnost trebat će, prema zakonskim propisima, dopuštenje Sveučilišta, te drugih mjerodavnih crkvenih i svjetovnih vlasti. U 2. stavku je rečeno da se nastavnici i studenti KBF-a izjednačuju »u pravima i obvezama s ostalim nastavnicima i studentima Sveučilišta«.

Sveučilište u Zagrebu priznaje sve akte KBF-a koje je on »donio prema propisima Katoličke Crkve o crkvenim sveučilištima i fakultetima« – određeno je u t. II., 1 i 2 – i to »od 1. srpnja 1952. do 23. srpnja 1990.«, dakle tim se aktima »retroaktivno priznaju« pravne posljedice.

U sljedećoj točki (III., 1–4) govori se o osnivačkim i vlasničkim pravima u svezi KBF-a. Prema čl. 148. *Zakona o visokim učilištima* Sveučilište preuzima osnivačka i vlasnička prava svih fakulteta, akademija i visokih škola osim KBF-a. Naime, iznimno je predviđeno da se »pitanje položaja i djelovanja KBF u Sveučilištu uredi ugovorom (čl. 149.)«. Ugovorne stranke su suglasne da Fakultet »kao javno visoko učilište u sastavu Sveučilišta, kanonski priznato od Svete Stolice, koje podjeljuje kanonske i građanske akademske stupnjeve, nastavi obavljati svoju djelatnost u skladu sa zakonom, Statutom Sveučilišta, svojim statutom odobrenim od Kongregacije za katolički odgoj te s crkvenim akademskim zakonom«. Osnivačka i vlasnička prava nad KBF-om, u jednom omjeru, preuzimaju Sveučilište i Zagrebačka nadbiskupija s HBK te na njega »prenose vlasništvo nad pokretnom imovinom koja služi za njegovo djelovanje«. U ostvarivanju svojih prava i obveza Zagrebačka nadbiskupija s HBK i Sveučilište »dogovorno će surađivati«. Ako bi Ugovor bio raskinut ili bi se ukinuo KBF u sastavu Sveučilišta Nadbiskupija zagrebačka s HBK »ima pravo preuzeti sveukupno vlasništvo i osnivačka prava nad KBF«.

Sveučilište i KBF su suglasni, kako je to naglašeno u točki IV., 1–6, da se statuti i drugi opći akti KBF-a »donose i izvršavaju na temelju zakonskih propisa Republike Hrvatske, Statuta Sveučilišta i ovog ugovora«. Suglasni su također da KBF »u svojem osobitom svojstvu znanstveno-nastavne ustanove Katoličke crkve u svoj statut i u svoje opće akte« ugradi propise Crkve o crkvenim sveučilištima i fakultetima. Statutom KBF-a, koji će se donijeti u roku od šest mjeseci, »uskladit će se sa zakonom, Statutom Sveučilišta i ovim ugovorom ustroj i djelovanje KBF i od njega osnovanim i s njim povezanim« ustanovama. Postupak odobravanja i potvrđivanja statuta KBF-a »provodit će se na dvije razine, crkvenoj i građanskoj«. Statut KBF-a će potvrditi Sveučilište ako ga prije toga »odobri Kongregacija za katolički odgoj«; nadzor nad zakonitošću KBF-a, kao svjetovne ustanove, provodi mjerodavno ministarstvo. Dekan Fakulteta je dužan u roku od osam dana od donošenja Statuta »jedan primjerak dostaviti mjerodavnom ministarstvu«.

Prema odredbi točke V., 1–5 ponajprije je određeno da »prije imenovanja redovitih profesora, odobrenja Statuta i nastavnog programa te za potvrdu izbora dekana traži se *nihil obstat* od Kongregacije za katolički odgoj«. Zatim da svaki nastavnik KBF-a treba imati »pristanak svoga ordinarija«, a za predmete koji se »tiču vjere i morala moraju od Velikog kancelara dobiti 'kanonsko poslanje' ili 'venia docendi'« prema crkvenim propisima. Ako veliki kancelar nekom nastavniku uskrati ili opozove »kanonsko poslanje« ili »venia docendi«, on više »neće moći pripadati Fakultetu«. Sveučilište će odluke koje se tiču Fakulteta »donositi poštujući prava Velikog kancelara«.

U svezi prihvatanja nastavnih programa u točki VI., 1–2 određeno je da će Sveučilište »organizirati njihovo donošenje u dogovoru s Kongregacijom za katolički odgoj ili s papinskim sveučilištima«, zatim će programi biti »podneseni na odobrenje Velikom kancelaru, koji treba ishoditi odobrenje od Kongregacije za katolički odgoj i Nacionalno vijeće za visoku naobrazbu Republike Hrvatske«.

Što se tiče vlasništva dobara, određeno je u točki VII., 1–2 da je KBF »punopravni vlasnik imovine kojom raspolaže u vrijeme potpisivanja ovog Ugovora«, a u slučaju stjecanja »veće imovine ili nekretnina, ili otuđenja dijela imovine, KBF se obvezuje za svaku investiciju ili otuđenje veće od 100.000,00 kuna (25.000 njemačkih maraka) zatražiti dopuštenje Velikog kancelara i Upravnog vijeća Sveučilišta«.

Ono što nije obuhvaćeno Ugovorom a tiče se Fakulteta kao građanske i crkvene ustanove unutar Sveučilišta vrijede građanski i crkveni propisi spomenuti u točki VIII., 1, a razrješenje »eventualnih nesporazuma ili poteškoća u provođenju i tumačenju odredaba ovog Ugovora ugovorene stranke povjeriti će posebnom povjerenstvu« koje čine: predsjednik Upravnog vijeća Sveučilišta u ime Sabora RH, veliki kancelar KBF-a u ime Nadbiskupije zagrebačke i HBK, rektor Sveučilišta i dekan KBF-a, odnosno njihovi opunomoćnici.

U zadnjoj IX. točki kaže se da je Ugovor sastavljen u osam primjeraka, četiri za svaku stranu, a »stupa na snagu kad ga, uz suglasnost Sabora Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije, potpišu rektor Sveučilišta u Zagrebu i dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dobivši pristanak Svete Stolice«.

Ugovor je potpisan u Zagrebu prije dvadeset godina dana 11. ožujka 1996. godine. Dekan KBF-a prof. dr. sc. Franjo Šanjek i rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Marijan Šunjić svojim potpisom potvrđuju da su suglasni s odredbama Ugovora. U ime HBK potpisao je veliki kancelar KBF-a zagre-

bački nadbiskup kard. Franjo Kuharić a u ime Sabora RH njegov predsjednik akademik Vlatko Pavletić.

Iz potpisanog Ugovora vidljivo je da je KBF specifična akademska, crkvena ali i svjetovna ustanova čija se kadrovska politika, biranje čelnika, izrada i potvrđivanje Statuta, programa, financijska politika i ustroj Fakulteta razmatra i odlučuje na dvije razine: na državnoj i crkvenoj.⁷⁶

KBF danas djeluje u Vlaškoj ulici 38 u Zagrebu. Zgrada i veliko dvorište vlasništvo je Zagrebačke nadbiskupije koja je, dobrotom tadašnjeg velikog kancelara KBF-a, zagrebačkog nadbiskupa kard. Franje Kuharića i ostalih mjerodavnih, dodijeljena 1998. godine Fakultetu za njegove potrebe.

Na spomenutom mjestu danas djeluju Katolički bogoslovni fakultet koji ima sljedeće studijske smjerove: Filozofsko-teološki studij (FTS), Studij religiozne pedagogije i katehetike (RPK), Studij crkvene glazbe (ICG), Stručni studij teologije (ITK). Postoji i poslijediplomski znanstveni studij licencijata i doktora. Danas Fakultet obuhvaća, kao područne studije, Filozofsko-teološki studij u Rijeci te afiliranu Franjevačku teologiju u Sarajevu. Za veoma razgranate djelatnosti potreban bi bio veći prostor (dogradnja ili...), no već je puno učinjeno da Fakultet ne bude od 1998. godine podstanar Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu.

Zaključak

Iz članka je vidljivo da se na hrvatskom području bogoslovlje proučavalo, poučavalo, tumačilo i primjenjivalo i prije nego što je osnovan Bogoslovni fakultet u Zagrebu i ustanovljeno Sveučilište, ali je neosporno da teologija dobiva veću važnost i djelotvornost s ustanovljenjem Sveučilišta u Zagrebu 1874. godine. Tada su utemeljena u okviru modernog Sveučilišta četiri fakulteta a među njima i Bogoslovni. Dakle, on je u sastavu Sveučilišta od samoga početka te u slobodi i ravnopravnosti s ostalim Fakultetima djeluje do 1945. godine kada počinju problemi jer su na vlast došli komunisti koji preko svojega ministra

⁷⁶ Nakon spomenutog Ugovora između KBF-a i Sveučilišta, potpisanog 11. ožujka 1996. godine, potpisani su i od Sabora prihvaćeni Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Među njima je i Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, koji je potpisan 19. prosinca 1996. godine. U njemu se govori (posebno u člancima 10 i 11) o visokim crkvenim učilištima u Hrvatskoj. Talijanski i hrvatski tekst spomenutog Ugovora vidi u: *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Povijest nastanka i komentar Nikola Eterović* (Predgovor Josip Bozanić), Zagreb, 2001., 41–50. O nekim mogućnostima crkvenoga visokog školstva nakon potpisivanja spomenutih Ugovora vidi: Franjo ŠANJEK, *Kakve nam mogućnosti crkvenog visokog školstva nude Ugovori Republike Hrvatske i Svete Stolice?* u: *Riječki teološki časopis*, 5 (1997.) 2, 295–299.

predsjednika dr. Miloša Žanka poručuju 1952. godine da »država nije više interesirana« za Fakultet i da više neće »imati nikakvih obveza« prema Fakultetu te da Bogoslovni fakultet »može nastaviti radom kao 'crkveni fakultet' ili drukčije, ali da to vladu više ne interesira«. To se doista i dogodilo. Donešena je politička odluka i izdano sljedeće nevaljano Rješenje: »Čast mi je izvijestiti Vas da u provodjenu ustavnog načela odvajanja Crkve od Države /čl. 26. Ustava NRH/ ostaje na snazi Rješenje Vlade NR Hrvatske o ukidanju Rkt. Bogoslovnog (!) fakulteta br. 1268/52 od 29. I. 1952. i provedbena Uputstva Predsjednika Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu br. 2719 od 13. II. 1952. Zagreb 25. veljače 1952.«⁷⁷ Dakle, KBF je bio, od najviših komunističkih vlasti NRH i SFRJ, »ukinut«, zapravo »izdvojen« iz Sveučilišta u Zagrebu, a što je izazvalo loše posljedice i za njega ali i za Sveučilište, pa i za hrvatski narod.

Nakon demokratskih promjena u RH proglašeno je *ništavim* spomenuto Rješenje. Naime, na sjednici Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske, održanoj 23. srpnja 1990. godine doneseno je *Rješenje o proglašenju ništavnim Rješenje Vlade NR Hrvatske o ukidanju Rkt. bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu br. 1268 od 29. siječnja 1952. godine*. Usto je određeno da Republički komitet za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu »utvrđi zakonske mogućnosti za praktično uključenje« spomenute ustanove »u sastav Sveučilišta u Zagrebu te da u skladu s time pripremi prijedlog«.⁷⁸

Veoma važnu *Odluku* za naš Fakultet donosi Skupština Sveučilišta u Zagrebu. U njoj je istaknuto, na temelju *Rješenja* Izvršnog vijeća Sabora RH od 24. srpnja 1990. godine, da je »Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu članica Sveučilišta u Zagrebu, i to u neprekinutu trajanju od osnutka ovog Sveučilišta do danas«. Zatim je određeno da će »ovlašteni predstavnik KBF-a« potpisati »Ugovor o udruživanju u Sveučilište, te da će se na njega primjenjivati odredbe Ugovora i »drugi opći akti« Sveučilišta osim ako za pojedina pitanja »nije drugačije regulirano općim i posebnim crkvenim propisima«.⁷⁹

Nakon tih važnih odluka pristupilo se izradi i sklapanju Ugovora o položaju i djelovanju KBF-a u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. I doista, na Dan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta 11. ožujka 1996. godine svečano je potpisan *Ugo-*

⁷⁷ NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH, br. 2397/52 od 25. II. 1952., Zagreb, u: AKBFSZ, *Spis* br. 196/1952. od 26. II. 1952. godine.

⁷⁸ AKBFSZ, *Spis*, primljeno 25. VII. 1990., br. 742/1990., SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA HRVATSKA. IZVRŠNO VIJEĆE SABORA, klasa 602-04/90-01/03, urbroj 5030104-90-2 od 24. VII. 1990., potpis: Venceslav Cvitan.

⁷⁹ AKBFSZ, SKUPŠTINA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Odluka*, br. 01-292/1-91 od 26. II. 1991., potpis Jure Radić, predsjednik Skupštine – primljeno 27. II. 1991., br. 231/91.; *Odluka (Decretum)* prevedena je na latinski jezik. Vidi: k br. 231/91.

vor o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Povijesni je to događaj kada je ispravljena povijesna nepravda nanesena našem Sveučilištu i Bogoslovnom fakultetu, Crkvi i hrvatskom narodu.

Ugovor određuje »položaj i djelovanje« KBF-a u sastavu Sveučilišta. On ima preambulu i devet članaka ili točaka koje su podijeljene u stavke. Među ostalim je istaknuto da Sveučilište prihvaća KBF »u sadanjem stanju razvitka«, tj. u stanju potpisivanja Ugovora. To uključuje »odgovarajuće priznanje i prihvaćanje od njega osnovanih i s njime povezanih znanstveno-nastavnih i znanstveno-istraživačkih ustanova«. Dakle, po Ugovoru se automatski priznaju tada postojeće ustanove KBF-a kao što su instituti, afilirane škole... Nastavnici i studenti KBF-a izjednačuju se, u pravima i obvezama, s ostalim nastavnicima i studentima Sveučilišta. Usto se priznaju svi akti KBF-a koje je donio prema propisima Katoličke crkve o crkvenim sveučilištima i fakultetima i to od 1. srpnja 1952. do 23. srpnja 1990. godine. Dakle, tim se aktima retroaktivno priznaju pravne posljedice. Diplome, imenovanja profesora i sl. koje su do tada vrijedile samo *pro foro ecclesiastico* postale su važećima također *pro foro civili*, sa svim posljedicama na građanskom području.

Ugovor je stupio na snagu kad su ga, uz suglasnost Sabora Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije, potpisali rektor Sveučilišta u Zagrebu i dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dobivši prije toga pristanak Svete Stolice. To se dogodilo prije dvadeset godina dana 11. ožujka 1996. godine. Na Dan Fakulteta Ugovor su potpisali dekan KBF-a prof. dr. sc. Franjo Šanjek i rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Marijan Šunjić, koji svojim potpisom potvrđuju da su suglasni s odredbama Ugovora. U ime HBK-a potpisao ga je veliki kancelar KBF-a zagrebački nadbiskup kard. Franjo Kuharić a u ime Sabora RH njegov predsjednik akademik Vlatko Pavletić.

Summary

**THE POSITION AND ACTIVITY OF THE CATHOLIC FACULTY OF THEOLOGY WITHIN THE UNIVERSITY OF ZAGREB
THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF SIGNING THE CONTRACT**

Matija BERLJAK

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
matija.berljak@zg.t-com.hr

On the occasion of the twentieth anniversary of signing the Contract on the Position and Activity of the Catholic Faculty of Theology within the University of Zagreb the author provides a small contribution to better understanding of the rich, dear, but also turbulent history and present of the Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb. In any case, the history and present of the Theological Faculty is also a part of the history and present of the University, while also being more than just that.

In this discussion the author will present this significant event for the Catholic Faculty of Theology and the University of Zagreb, for the Church and Croatian people, on the basis of archive material and scarce literature.

The author felt the need to first analyse, at least in a preliminary fashion, the tradition of theological education and science among Croats until founding of the modern University of Zagreb in 1874. This was followed by a period in which theological science and teaching was blooming because they could develop and advance better within the frame of the modern University. The Catholic Faculty of Theology was within the composition of the University of Zagreb since its very beginning. This happy period lasted until after the Second World War when problems with the Communist regime started, which culminated in 1952. In that year, the Roman-Catholic Faculty of Theology was »disbanded« or, better yet, »separated« from the University of Zagreb by the Decree of the Government of the People's Republic of Croatia. Thus, the Faculty lost all rights that were enjoyed by all other constituents of the University. However, after the democratic changes in Croatia in 1990, the Parliament of the Republic of Croatia annulled the aforementioned Decree, which made the signing of the Contract possible.

The Contract has come into force when it has been signed by the Rector of the University of Zagreb and the Dean of the Catholic Faculty of Theology, with the approval of the Parliament of the Republic of Croatia and the Croatian Conference of Bishops that received earlier the approval of the Holy See. This happened on the Day of

the Faculty on March 11, 1996. The Contract has been signed by the Dean of the Catholic Faculty of Theology, prof. Franjo Šanjek (PhD) and the Rector of the University of Zagreb, prof. Marijan Šunjić, while the Great Chancellor of the Faculty, Zagreb's Archbishop Franjo Card. Kuharić (for the Croatian Conference of Bishops) and Academician Vlatko Pavletić (as the President of the Parliament of the Republic of Croatia) approved its articles by their signature.

Keywords: *Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb, the Contract, twentieth anniversary, abolition, secession, annulment, position and activity.*